

Sosyal, Siyasî ve Dinî Yönleriyle Yemen Hûsî Hareketi

Mehmet Ali BÜYÜKKARA

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (İstanbul)

Özet

Bu çalışma, 2004 yılında başlayan Yemen'deki Hûsî isyanının arkasındaki örgütlü güç olan Hûsî hareketini tarihsel, sosyal, siyasî ve dinî yönleriyle incelemeyi amaçlamaktadır. Yemen ülkesi bu vesileyle sosyo-politik ve sosyo-dinî açıdan güncel bir tahlile tâbi tutulmayı hak etmektedir. Bu tahlil sadece Hûsî hareketinin tanınmasına bir kapı aralamayacak, buna ilaveten, karmaşık bir sosyal yapıya sahip olan günümüz Yemen'indeki dinî akımlar, sosyal ağları ve siyasî bağlantılarıyla birlikte daha belirgin bir şekilde fark edilmiş olacaktır.

Anahtar Kavramlar: Hûsî Hareketi, Yemen, Zeydiyye, İslamcılık, Mezhep Çatışması.

2004 YILINDAN İTİBAREN Ortadoğu'nun siyasî gündeminde sürekli yer bulan Yemen'deki Hûsî isyanı ve bu başkaldırının arkasındaki örgütlü güç olan Hûsî hareketi hakkında yeterli kaynak ve malumatın bulunmaması, bilhassa Türkiye'de konunun detaylı olarak araştırılmasını uzun süre geciktirmiştir. Oysa konu hem siyasî hem de sosyal ve dinî yönleriyle oldukça önemli görünüm arz etmektedir. Hûsîlerin mensubu oldukları Zeydiyye mezhebi de bu siyasî hadiseler dolayısıyla gündeme gelmiş; ayrıca Hûsî isyanına doğrudan müdahil olan Suudi Arabistan ve olayla ilişkilendirilen İran ve Hizbullah, konunun, uluslararası siyasî iliş-

kiler alanına taşınmasına neden olmuştur. Dünyanın en eski medeniyet havzalarından birisi üzerinde yer alan ve coğrafi konumu itibarıyla tarih boyunca stratejik öneminden hiçbir şey kaybetmeyen Yemen ülkesi bu vesileyle sosyo-politik ve sosyo-dinî açıdan güncel bir tahlile tâbi tutulmayı hak etmektedir. Bu tahlil Hûsî hareketinin tanınmasına sadece bir kapı aralamayacak, aynı zamanda karmaşık bir sosyal yapıya sahip olan günümüz Yemen’indeki dinî akımlar, sosyal ağları ve siyasî bağlantılarıyla birlikte daha belirgin bir şekilde fark edilecek ve Yemen devletinin dâhilî ve hâricî politikalarının oluşum ve gelişiminde bu unsurların etkileri hususunda bir değerlendirme imkânı da belli ölçüde elde edilecektir.

1. Tarihî, Dinî ve Siyasî Arkaplan

Kelimenin içerdiği Arapça “peltek se” harfinin Batı dillerindeki transkripsiyonundan kaynaklanan bir hatayla, akademik nitelikli çoğu yayında bile el-Hûsî (الحوثي) sözcüğünün Türkçeye genellikle “Hutsi” ya da “Huti” şeklinde aktarılması, Türkiye’deki ilgili çevrelerin konuya yabancılığının bir göstergesi sayılabilir. Bir aile ismi olarak el-Hûsî, muhtemelen Yemen’in kuzeyindeki ‘Amrân vilayetine (*muhâfaza*) bağlı San’a–Sa’de yolu üzerindeki Hûs şehriyle ilintili olmalıdır.¹ Taraftarlarını da içine alacak şekilde çoğul olarak “el-Hûsiyyûn” (Hûsîler) diye de çağrılan bu aile, aslında daha kuzeydeki, başşehri olduğu vilayetle aynı adı taşıyan Sa’de (صعدة) kentinin kuzeybatısındaki Mecz müdüriyetine bağlı Dahyân (ضحيان) köyünde (*hicre*) uzun zamandır yerleşik olan ve soykökleri Hz. Peygamber’e dayanan bir seyyid sülalesidir. Zeydiyye mezhebine mensup olan Hûsîler, Yemen Zeydiyyesi’nin tarihî ana yurdu sayılan Sa’de vilayetinde, içlerinden çıkarttıkları âlimler dolayısıyla seçkin statülerini koruyarak bugüne gelmişlerdir.

1 Meşhur Yemen Türküsü’nde geçen ve genellikle Muş olarak telaffuz edilen yerin aslında Hûs olduğu belirtilmektedir. “Burası Hûs’tur; yolu yokuştur – Giden gelmiyor; acep ne iştir!” şeklindeki bu ağıt, muhtemelen, başkent San’a’yı birçok kez kuşatan Zeydî imamların karargâhlarının bulunduğu kuzeydeki Şehare dağlarına ve Sa’de’ye ulaşan sarp ve tehlikeli yollar üzerindeki Hûs şehri civarında şehit düşmüş Türk askerleri anısına yakılmıştı; bkz. Hüseyin Özcan, “Türkülerin Gerçekleri ve Yemen Türkülerinin Arka Planı”, *Yağmur Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*, sy. 23 (2004), s. 23-7. Makaleye şu web adresinden erişilmektedir: <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/halk_ed_ana.php> (02.02.2011).

Zeydîlik her ne kadar Şîa kökenli bir mezhep olsa da, genelde Zeydîleri, özelde ise Hûsîleri umumî bir sıfatla Şîiler olarak vasıflamak hatalıdır. Zira Şîilik tek başına kullanıldığında çoğunlukla, itikadî bağlamda İsnâaşerî (on iki imamcı), fikhî bağlamda da Caferî diye adlandırılan ve İran-İrak Müslümanlarının çoğunluğunun mezhebi olan İmâmiyye'ye atıfta bulunmaktadır. Zaten Yemen Zeydîleri arasında Şîa ya da Şîilik bir sıfat olarak kabul görmemektedir. Onun yerine “Züyûd” (Zeydîler) ismi mezhep içinde ve dışında yaygın olarak tercih edilmektedir.

1.1. Zeydiyye ve Yemen'de Zeydîlik

Zeydiyye mezhebi, ismini Emevî idaresine karşı başlattığı Kufe-İrak merkezli başarısız bir ayaklanma sonucu 122/740 yılında öldürülen Zeyd b. Ali'den almaktadır. Hz. Hüseyin'in torunu olan Zeyd, ağabeyi Muhammed Bâkır'ın devletle çatışmamayı ilke edinen pasif muhalefet çizgisini benimsememiş; tıpkı dedesi Hüseyin'in yaptığı gibi, davasını güttüğü Ehl-i Beyt'in siyasî hakları uğruna silahın da kullanıldığı aktif bir mücadeleye başvurmayı gerekli görmüştü.

Zulmü ortadan kaldırıp adil yönetimi kurmak vazifesini kıyamet gününe yakın gelmesini bekledikleri bir mehdiye havale eden İmâmiyye Şîileri'nin aksine Zeydîler, bu vazifenin ertelenmesinin haram olduğu fikrini savunmuşlardı. Dolayısıyla Kur'anî bir kökene dayanan “iyi olanı emretme, kötü olanı yasaklama” (*emr bi'l-ma'rûf ve nehy 'ani'l-münker*) kavramını ilke edinip bunu icra etmek adına silaha sarılan Ehl-i Beyt'e mensup isyancı önderler, İslam tarihinde genellikle Zeydî imamlar olarak kayda geçmiştir.

“En faziletli ve en üstün” (*efdal*) ve bu özelliğiyle halkı yönetmeye en lâyık bir kişi mevcut iken, görece “daha az faziletli” (*mefdûl*) kişinin yöneticiliğini caiz görmeleri ve bu nedenle “en faziletli” olan Hz. Ali'ye rağmen halife olmuş Hz. Ebûbekir ile Hz. Ömer'in yönetimlerini meşru addetmeleri, Zeydîleri diğer Şîilerden ayıran bir başka hususiyettir. Onlara göre, Hz. Fâtıma-Hz. Ali neslinden olmak şartıyla, ilim, takvâ ve cesaret sahibi bir lider, silahına sarılarak küfür ve zulme başkaldırırsa, yani hurûc ederse, o kişi Müslümanların imamı olmaya hak kazanır. Bu imamın, İmâmiyye mezhebinin öne sürdüğü gibi vehbî (bahşedilen) bir ilimle donatılmış ve günahlardan korunmuş (*masûm*) olması gerekmez.²

2 Zeydiyye'nin imamet anlayışı hakkında bkz. Ebû'l-Hasan el-Eş'arî, *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn*, nşr. Nevâf Cerrâh, Beyrut, 2006, s. 47-50.

Sözkonusu inançlarıyla Zeydiyye tarihî süreç içinde, Şîî köklerinin mevcudiyetine rağmen Sünnî kesimlerle iyi ilişkiler geliştirmekte zorlanmamıştır. Hatta bazı Zeydî isyanların önemli Sünnî şahsiyetler tarafından desteklendiği bilinmektedir.³ Zeydiyye'yi siyasî bir tavır ve hareket olmaktan çıkartarak görüşlerini dinî zeminde doktrin haline getiren ve ona mezhebî bir kimlik kazandıran kişi ise meşhur âlim Kâsım b. İbrâhim er-Ressî'dir (ö. 246/860).⁴ Ressî ile birlikte Zeydiyye aynı zamanda Mu'tezile mezhebinin akılcılığı ile tanışmıştır. Onun torunu olan Hâdî li'l-Hak (Hakka Yönelten) lakaplı Yahya b. Hüseyin (ö. 298/910), Yemen'deki ilk Zeydî devletinin kurucusudur. Hâdî li'l-Hak hem kendisine tevdi edilen "imam" unvanıyla siyasî bir lider, hem de geniş ilmiyle dinî bir önder olarak Yemen Zeydiliğinde güçlü ve kalıcı bir tesir bırakmıştır. Zeydiyye'nin fıkıhtaki Hâdeviyye ekolü onun içtihatlarıyla oluşmuştur ve Hâdeviyye günümüz Yemen Zeydiliği'nde en hâkim ekoldür.⁵

Zeydîler, Hazar Denizi'nin güneyinde, bugünkü İran'ın Gilan, Mazenderan ve Gulistan vilayetlerinin yer aldığı bölgede 250/864 yılından itibaren hakimiyet kurmayı başarmışlarsa da, tarihe Taberistan Zeydiliği diye geçen bu hükümetler varlıklarını ancak 6/12. yüzyıla kadar sürdürebilmişlerdir.⁶ İktidarlarını kaybettikten sonra

3 İmam Ebû Hanife, Zeyd b. Ali'nin isyanını kastederek "Onun çıkışı Hz. Peygamber'in Bedir harbine çıkışına benzer" demişti. Yine o, hicrî 145 senesinde Abbâsîlere isyan eden Hz. Hasan'ın torunlarından Muhammed en-Nefsü'z-Zekiyye'yi tıpkı İmam Mâlik b. Enes'in yaptığı gibi destekledi; bkz. Muhammed Ebû Zehra, *Ebu Hanife*, çev. Osman Keskiöğlü, Ankara, 1997, s. 44, 53. İmam Şâfiî ise, otuzlu yaşlarında Necrân'daki memuriyeti sırasında bir Ehl-i Beyt ayaklanmasına destek verdiği suçlamasıyla tutuklanıp Halife Harun Reşid'in huzuruna çıkartılmış, bir müddet hapis yattıktan sonra affedilmiş, ama kendisiyle beraber tutuklanan dokuz kişi idam edilmişti; bkz. Ebûbekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Menâkıbü's-Şâfi'i*, Kahire 1391/1971, c. I, s. 112, 127, 138, 142-3, 151.

4 Ressî ve Mu'tezile bağlantısı hakkında bkz. Mehmet Ümit, *Zeydiyye-Mutezile Etkileşimi: Zeyd b. Ali'den Kasım er-Ressî'nin Ölümüne Kadar*, İstanbul 2010; Resul Öztürk, *Kâsım er-Ressî ve Zeydiyye Kelâmı*, Van 2008.

5 Yemen Zeydiliği hakkında bkz. Yusuf Gökalp, *Zeydilik ve Yemen'de Yayılışı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

6 Taberistan Zeydiliği hakkında bkz. Hasan Yaşaroğlu, *Taberistan Zeydileri (250-316/864-929)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1998; Yusuf Gökalp, *Zeydilik ve Taberistan'da Yayılışı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1999.

Taberistan Zeydîleri bilhassa Safevîler dönemindeki İmâmî Şiîliğin baskısı altında zaman içinde kimliklerini kaybederek erimişlerdir. Zeydîliği günümüze taşıyanlar, Yemen Zeydîleri olmuştur.

Abbâsîler zamanında San'a merkezli olarak Yemen'in hakimiyeti üzerinde Zeydîler ile bâtinî Karmatî İsmâîlîleri arasında kanlı çatışmalar yaşanmış, fakat Zeydîler bu mücadeleden galip çıkmışlardır. 5/11. yüzyılın ilk yarısında ise Fâtımî İsmâîlîlerinin, müttefikleri olan Suleyhî hanedanı üzerinden Yemen'de hakimiyet kurdukları görülmektedir. Bugünkü Yemen'de ve Suudi Arabistan'ın Yemen'e komşu Negrân vilayetinde küçük de olsa İsmâîlî bir toplumun varlığını, bu etkileşimin günümüze uzanan bir kalıntısı saymak gerekir. Daha sonraki dönemlerde Yemen'de egemenlik kuran Sünnî kökenli Eyyûbîler, Resûlîler Tâhirîler, Memlûklular ve Osmanlılar sürekli Zeydîler'le çatışma halinde siyasî hakimiyetlerini sürdürmüşlerdir.

Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Mısır'ı almasıyla birlikte Yemen, Osmanlı Devleti'nin nüfuz alanına girdi. İsyan halindeki Zeydî İmam Şerefüddîn 1539 yılında yakalanıp İstanbul'a götürülmesiyle Yemen'deki Osmanlı-Türk hâkimiyeti kesin olarak başlamış oldu.⁷ 1635-1872 yılları arasında Kâsımî ailesi eliyle yeniden Zeydîlerin hakimiyetine geçen Yemen, 19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı Devleti sınırları içerisine geri döndü. Bu süreçte Hamîdüddîn ailesinin imameti İstanbul tarafından resmen tanındı. Yemen 1918'de, Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkan Osmanlı Devleti'nden, Hamîdüddîn'lerden İmam Yahya'nın liderliği altında tam bağımsızlığını ilan etti. Bu monarşik rejim 27 Eylül 1962 tarihindeki askerî darbeyle sona erdi ve Yemen Arap Cumhuriyeti adı altında cumhuriyet yönetimine geçildi.

1.2. Cumhuriyet Dönemi Yemen'inde Din ve Siyaset

Yüzyıllar süren Zeydî imameti sonrasında Yemen Arap Cumhuriyeti adı altında ulusalcı-Nâsırî kimlikli cumhurî bir yönetime kavuşan Kuzey Yemen ülkesinin tamamına yakını Müslüman olup bu nüfusun yaklaşık yüzde 40-50'sinin Zeydiyye'ye mensup olduğu tahmin edilmektedir. Bu nüfus başta Sa'de olmak üzere kuzey-

7 Yemen'de Osmanlı hâkimiyeti hakkında bkz. Hulusi Yavuz, *Kabe ve Haremeyn İçin Yemen'de Osmanlı Hakimiyeti: 1517-1571*, İstanbul 1984; İhsan Süreyya Sırma, *Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İsyanları*, İstanbul 1980.

deki Hacce, El-Cevf, 'Amrân, Zemâr ve başkent in de bağılı olduğu Emâne vilayetlerinde yoğunlaşmaktadır. Nüfusun diğer yarısı ise Sünnî olup geleneksel olarak Şâfiî mezhebini takip etmektedir. 1967'ye kadar İngiliz manda idaresi tarafından yönetilen ve bağımsızlık sonrasında Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti adı altında Sovyet destekli Marksist bir idarenin eline geçen Güney Yemen ülkesinde de Şâfîlik hâkim mezhep durumundadır. Kuzey ile Güney Yemen 22 Mayıs 1990'da birleşmiş ve bugünkü Yemen Cumhuriyeti kurulmuştur.

Yukarıda ifade edildiği üzere, Yemen'de Zeydiyye hiçbir zaman kendisini Şîa olarak tanıtmaya eğiliminde olmamıştır. Bilakis, Zeydiyye olarak, Sünnîlik'ten pek de uzak olmayan teorik ve pratik bir zeminde, hak mezheplerden beşincisi kabul edilmenin avantajlarından faydalanmak elbette daha rasyonel bir tercihtir. Zeydiyye'nin bu uzlaşmacı tutumu samimiyetle karşılık görmüştür. Yemen camilerinde bugün Zeydî-Şâfiî ayırımı yoksa yahut kız alıp vermelerde Zeydî ya da Şâfiî olmaktan çok kabilevî statüler belirleyici oluyorsa, bu durum, sözkonusu tarihî uzlaşmanın dikkate değer bir sonucudur. Yine aynı nedenle, devlet başkanı Ali Abdullah Salih'in ve diğer birçok yönetici elitin "Zeydî", diğer bir kesim elitin de "Şâfiî" olmaları, soyköklerinin dayandığı coğrafi bölgeler ya da sadece mensubu oldukları kabileler sözkonusu edildiğinde hatırlanmaktadır.

Hem Zeydîliği hem de Sünnîliği siyasî yönleri güçlü mezhepler olarak ele alırsak, "Yemen toplumunun günlük hayatındaki bu barış ve uzlaşımın siyasî karşılığı var mıdır?" sorusu, mühim bir soru olarak karşımıza çıkar. Nihayetinde, 1962'den beri başsız (imamsız) kalan bir Zeydiyye gerçeğiyle muhatap olduğumuz mutlaka dikkate alınmalıdır. Normalde bunun mezhep açısından teorik olarak mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Tarihlerinde imamlarından yoksun kaldıkları birçok devri tecrübe eden Zeydîler, her zaman içlerinden "imam olmaya ehliyetli" liderleri çıkartarak ve bunların başlattıkları hurûc hareketleri etrafında toplanarak bu siyasî kesintilere son vermişlerdir. Aynısının günümüzde de tekrarına mezhebî açıdan teorik bir engel bulunmamaktadır.

Hakikat böyle olmakla beraber, "Devletin başında mutlaka Ehl-i Beyt soyundan bir imam bulunmalıdır" prensibine dayanan Hâdevî-Zeydî tasavvurun 1962 devrimi sonrasında zayıfladığını/zayıflatıldığını gözlemlemekteyiz. Bu gerileme öyle bir raddeye gelmiştir ki, 1990 yılında, içlerinde âlimlerin de bulunduğu Zeydî ileri

gelenlerinden bir grup, muhtemelen rejime şirin görünmek adına, Zeydî hurûc doktrinini ilan eden reddetmişler ve imameti artık ölü bir kurum saydıklarını beyan etmişlerdir. Buna göre, çağdaş dünyada geçerli olan yegâne hükümet şekli, yöneticileri soy kimliklerine göre değil, seçimlerde arkalarına aldıkları çoğunluk itibarıyla işbaşına getiren parlamenter demokratik sistemdir. Bir çeşit fetvayı andıran bu beyannamede, imamet üzerindeki tarihî mücadelenin, Müslümanlar arasındaki ayrılık ve çatışmaların ana sebebi olduğu da belirtilmektedir.⁸ Aslında bu modern siyasal-dinî açılım Yemen Zeydîliği'ne yabancı değildir ve kökleri 18. ve 19. yüzyıllara kadar geri gitmektedir. Emîr San'ânî (ö. 1768) ve Muhammed Şevkânî (ö. 1834) gibi Zeydî kökenli, ama geliştirmiş oldukları ıslah fikriyle mezheplerini aşarak bütüncül bir İslamî düşünsel yapı ortaya koyan Yemenli âlimleri bu bağlamda zikretmek gerekir.

Osmanlı'ya karşı ayaklanıp imamet hakkı kazanan ve 1635'den itibaren Yemen'i yönetmeye başlayan Zeydî Kâsımîler elinde imamet, 18. yüzyıla gelindiğinde artık doğal olarak "ehil imamlar" tarafından yürütülen âdil bir hükümet olmaktan çıkmış, sıradan bir hânedan saltanatına dönüşmüştü. Zeydiyye felsefesine aykırı olan sözkonusu fiilî durumu meşrulaştırma işi, Hâdevî-Zeydîlik'ten gelen ancak Selefi yönde bir değişimle Sünnîlik'te karar kılan İmam Şevkânî'ye düşecektir. Kâsımî imamları tarafından başkadılığa getirilen ve bu makamda kırk yıl kadar hizmet eden Şevkânî'ye göre, hânedan sistemini kabulde dinen bir sakınca bulunmamaktadır ve böyle bir hükümete isyan etmek caiz değildir.⁹ Mezhebin gidişatındaki bu kırılmanın, hiçbir zaman resmî olarak ilan edilmese de, bazı sebepleri bulunmaktaydı. Belirttiğimiz gibi öncelikle, bir taraftan Zeydî siyaset düşüncesinin ideal varsayımını hayata geçiremeyen 18. yüzyıl Kâsımî imamlarının krallık hevesleri meşrulaştı-

8 Bu beyanname, Yemen'de çıkan 28 Kasım 1990 tarihli *el-Vahde* gazetesinde yayımlanmıştır. Konu hakkındaki değerlendirmeler için bkz. Bernard Haykel, "Rebellion, Migration or Consultative Democracy?: The Zaydis and Their Detractors in Yemen", R. Leveau, F. Mermier, U. Steinbach (ed.), *Le Yemen Contemporain*, Paris 1990, s.193; Gabriele Vom Bruck, "Being A Zaydi in the Absence of an Imam: Doctrinal Revisions, Religious Instruction and the (Re-)invention of Ritual", *a.g.e.* içinde, s. 171; Barak A. Salmoni, Bryce Loidolt, Madeleine Wells, *Regime and Periphery in Northern Yemen: The Huthi Phenomenon*, Rand Corporation, Santa Monica 2010, s. 66, 95.

9 Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, *es-Seylü'l-cerrâri'l-mütedaffik 'alâ hadâiki'l-ehzâr*, nşr. Muhammed Subhi H. Hallâk, Dimeşk-Beyrut 2005, c. III, s.705-6. Şevkânî'nin bu eserindeki konumuz ile ilgili görüşleri hakkında beni bilgilendiren Arş. Gör. Nail Okuyucu'ya bu vesileyle teşekkür ederim.

rımalı, diğer taraftan ise hicret ve hurûc yoluyla zalim idareye karşı mücadeleyi savunan Zeydî siyasî görüşün meşruiyeti zayıflatılmıydı. Ayrıca Yemen'in güney vilayetlerinde vergi ödeyen çok sayıda Şâfiî vatandaşın hassasiyetleriyle uyum halinde olunmalıydı.¹⁰

Ehl-i Hadis-Selefiyye çizgisindeki görüşlerinden dolayı Şevkânî'yi suçlamaya yönelik en ciddi girişim, İbn Herîve lakaplı Zeydî âlim Muhammed b. Sâlih es-Semâvî'den (ö. 1825) geldi. Şevkânî'ye yazdığı reddiyesinde İbn Herîve, Zeydiyye mezhebinin metheden satırlar eşliğinde, Şevkânî'nin Ehl-i Beyt'in öğretilerinden saptığını ve bu kutlu aileye düşmanlık beslediğini ileri sürerek onu Vehhâbiliğe geçmekle itham etti. Bu Zeydî âlim, hükümeti de içine alan bu ağır eleştirileri nedeniyle tutuklandı ve idam edildi. Çağdaş Zeydîlerin birçoğu İbn Herîve'yi şehit kabul etmekte ve Şevkânî'nin bu ölümdaki rolü hususunda kuşku duymamaktadır.¹¹ Kâsımî imamları dönemiyle ilgili bu anekdot, günümüz Yemen rejiminin mezhep ve dinî gruplar üzerindeki pragmatik siyasetini anlamamızı kolaylaştırmakta; ayrıca asıl konumuz olan Hûsî hareketinin çağdaş Zeydiyye zâviyesinden özel durumu hakkında İbn Herîve bağlamında Yemen tarihine atıfta bulunmaktadır.

Kendisi bir Zeydî olan devlet başkanı Ali Abdullah Salih'in, Yemen'de etkileri gittikçe artan Selefi yapılarla uzlaşması da yine yukarıdaki tarihî veriler ışığında şaşırtıcı sayılmamalıdır. Kuzey ve Güney'in 1990'daki birleşmesi sonrasında, Güney ayrılıkçılığını besleyen ve 1994'deki iç savaşı tetikleyen sosyalist ve Marksist oluşumların sekülerizmine karşı İslamcı ideolojinin kuvvetli bir panzehir teşkil ettiğinin bilincinde olan Salih, içlerinde Selefi unsurların da yer aldığı İslamcı çevrelerle işbirliğine gitmekte bir mahzur görmedi. Birleşmiş Yemen'i sürekli tehdit olarak algılayan ve paranoit bir refleksle 1994 savaşında Güney ayrılıkçılığına destek vermeye kalkan Suudi Arabistan'la ilişkilerin normale döndürülmesi, hatta Suudîlerin finansal desteğinin elde edilmesi sürecinde Yemen'deki Selefi faaliyetlere geniş imkânlar tanınması muhakkak olumlu neticeler verdi. Ayrıca Kuzey'deki Cumhuriyet karşıtı ve Hâşimî-imamet yanlısı Zeydî muhalefet karşısında, özelde Selefilik genelde Sünnilik iyi bir denge sağlamaktaydı.

10 Bu değerlendirmeler için bkz. Haykel, "İslâm'ı Mezhepleri Yok Ederek İslah Etmek: Şevkânî ve Yemen'de Onu Tenkit Eden Zeydîler", çev. Nail Okuyucu, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 15 (2010), s. 129; a.mlf. "Rebellion, Migration or Consultative Democracy?", s. 194.

11 Referanslar için bkz. Haykel, "İslâm'ı Mezhepleri Yok Ederek İslah Etmek", s. 146-7.

Selefilîğin devletten gördüğü destek daha çok İslah Partisi aracılığıyla gerçekleşti. Tam ismi et-Tecemmu‘u‘l-Yemenî li‘l-İslâh (Reform İçin Yemen Birliği) olan bu siyasal parti, Hâşid kabileleri ittifakının lideri Abdullah el-Ahmer (ö. 2007) tarafından 1990 yılında kuruldu. Cumhuriyet’in ve birleşmiş Yemen’in her zaman yanında yer alan Ahmer’in, iktidar partisi Genel Halk Kongresi’yle ve genel başkanı Ali Abdullah Salih’le ilişkileri her zaman iyi olmuştur. Müslüman Kardeşler (İhvân-ı Müslimîn) yanlısı İslamcı muhalefete ilaveten, yine İslamcı görüşleriyle tanınan ve koyu bir Selefiyye müdafii olan ilim adamı ve aktivist Abdülmecid Zindânî de bilahare İslah bünyesine dâhil oldu. Aslında bir muhalefet partisi olan İslah, başta Güney ayrılıkçılığı olmak üzere birçok siyasî meselede Salih’in politikalarını desteklemiştir. Ayrıca kabineye bakan vermek suretiyle yürütmeyi oluşturan koalisyon içerisinde yer almıştır. Bu açıdan İslah’ı, tipik bir muhalefet partisi olmaktan ziyade, iktidar partisinin, çeşitli muhalif odaklarla ilişkiye geçme, belki de onlar üzerinde patronaj kurma ve yeri geldiğinde onların desteğini alma aygıtı olarak değerlendirmek gerekir.¹²

Zindânî’nin başkent San‘a‘da 1993’de faaliyete geçirdiği İman Üniversitesi’nin¹³ Selefiyye eğilimli mezunları, 1990’ların sonlarına gelindiğinde, İslah Partisi’nin kontrolündeki İrşad Bakanlığı’nın da kollamasıyla Yemen’in birçok camiinde imam, birçok okulunda öğretmen olarak memuriyete geçtiler. Zeydîliğin baskın olduğu Sa‘de vilayetinde bu kadrolaşmanın hızlı ve hoyrat şekilde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Zeydîlerin tutmakta olduğu kadroların onların ellerinden alınıp Selefilere tahsis edildiği belirtilmektedir.¹⁴

Sa‘deli Zeydîler açısından sıkıntı verici diğer bir konu, Sa‘de şehir merkezine sadece sekiz kilometre uzaklıktaki Demmâc köyünde Şeyh Mukbil el-Vâdî‘î’nin (ö. 2001) öncülüğünde 1980’lerin başından beri eğitim veren meşhur Demmâc Dârü‘l-Hadîs’idir.¹⁵ Sa‘de’nin büyük Bekîl kabilesine mensubiyeti olan Zeydî orijinli

12 İslah Partisi hakkında detaylı inceleme ve değerlendirmeler için bkz. Vom Bruck, “Being A Zaydi in the Absence of an Imam”, s. 179 vd.; Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 5, 56, 74, 90-1.

13 Bkz. <www.jameataleman.org> (04.02.2011).

14 Abdullah Lux, “Yemen’s Last Zaydi Imam: the Shabâb al-Mumin, the Malâzim and Hizballâh in the Thought of Husayn Badr al-Dîn al-Hûsî”, *Contemporary Arab Affairs*, sy. 2/3 (2009), s. 401-2.

15 Bkz. <www.muqbel.net/old/dammaj/index.htm> (04.02.2011).

bu ünlü Selefi âlim,¹⁶ Zeydiyye'yi bid'at ehli olmakla itham ediyor, yazı ve vaazlarında, Zeydilerce ziyaret edilmekte olan mezar ve türbelerin şirke yol açtıkları gerekçesiyle yıkılması gerektiğini söylüyordu. Bazı Demmâc öğrencileri, hocalarının Vehhâbiyye kökenli bu talebini, 1990'ların ortalarında Sa'de çevresinde birçok kez yerine getirdiler.¹⁷ Demmâc merkezli olarak Yemen sathında başka şubeleri de bulunan bu Selefi enstitüde 2000'lerin başında üç bin kadar yerli ve yabancı öğrencinin kayıtlı olduğu tahmin edilmekteydi. Zeydileri üzen ise dışlamacı fikirlerle yetişen bu kurumun mezunlarının, dinî hizmetin farklı alanlarında işe alınarak yetkili pozisyonlara getirilmeleri idi.

Yemen'de son 20-30 yılda Selefilik Zeydilik ve Şâfiilik karşısında güç kazanmasının belli sebepleri bulunmaktadır. Yukarıda zikrettiğimiz Islah Partisi etrafındaki yerli siyasî dinamiklerin yanı sıra, Suudî işadamlarının ve Suud destekli çeşitli sivil toplum kuruluşlarının malî yardımlarını da bu sebepler bağlamında anmak gerekir. Şeyh Zindânî ve Şeyh Mukbil'in sözkonusu eğitim-öğretim faaliyetleri bu kanaldan gelen destekle idame ettirilmektedir. Yasal ya da yasadışı yollarla Suudi Arabistan'a ve diğer Körfez ülkelerine geçen ve sayılarının bir milyona yaklaştığı ileri sürülen göçmen işçilerin, hepsinin olmasa da önemli bir bölümünün Selefi bir dönüşüme maruz kaldıkları ve Yemen'de aynı yöndeki bir dönüştürmenin gönüllüsü oldukları belirtilmektedir.

Ayrıca, Sovyet işgaline karşı başlatılan Afgan Cihadı'na Yemen'den önemli bir katılımın olduğu bilinmektedir. Müslüman Kardeşler'in Marksist Güney Yemen'e karşı 1979'da teşkil ettiği İslamî Cephe adlı silahlı oluşumun 1980'den itibaren kendi içinden Afganistan'a çok sayıda gönüllü gönderdiği ifade edilmektedir. Bu mücahitlerin, oradaki Arap cihat teşkilatlarının tesiriyle, daha sonra da el-Kâide etkileşimiyle bir zihniyet değişimi geçirdikleri ve Yemen'e dönebilenlerin, bilhassa çok güçlü Şii düşmanlığı eşliğinde yeni kimliklerini radikal bir tavır ve söylemle başkalarına dikte ettikleri belirtilmektedir.¹⁸ Kuşkusuz ki bu Selefileşmeyi, daha açık

16 Şeyh Mukbil'in çağdaş Selefiyye içerisindeki önemli konumu ve ilgili referanslar için bkz. Mehmet Ali Büyükkara, "11 Eylül'le Derinleşen Ayrılık: Suudî Selefiyye ve Cihadî Selefiyye", *Dinî Araştırmalar*, sy. 7/20 (2004), s. 225; a.mlf., "Selefilik'in Yakın Tarihinden Önemli Bir Yaprak: Yeni Bilgiler Işığında Cuheyman el-Uteybî ve Cemaati", *Marife*, sy. 9/3 (2009), s. 30, 33-4.

17 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 92.

18 Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 402; Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s.89-90. Ayrıca bkz. Shelagh Weir, "A Clash of Fundamentalisms: Wahha- ➤

ifadeyle, Selefilîğe eklenilen tekfirci bir dışlamacılığı ve yer yer tedhişi de kapsayan Vehhâbileşmeyi, Zeydîlik ve Sünnîlik arasındaki yukarıda bahsettiğimiz tarihî uyum ve barışı bozan bir faktör olarak değerlendirmek gerekir.

1.3. Sa'de Vilayeti, Kabileleri ve Seyyidleri

Hûsî hareketinin çıkış yeri ve kalesi olan Sa'de, Yemen'in en kuzeyinde yer alan bir vilayettir. Vilayetle aynı adı taşıyan Zeydîliğin tarihi başşehri Sa'de, Yemen'in başkenti San'a'ya yaklaşık 250 kilometre, Suudi Arabistan'ın güney vilayeti Negrân'a ise yalnızca 50 kilometre uzaklıktadır. San'a hangi siyasî gücün elinde olursa olsun Sa'de genellikle Zeydiyye'nin elinde olmuştur. Bu durum Sa'de'nin merkezle olan siyasî bütünlüğünün sıkça kesilmesi ve savaş haline geçilmesi anlamına gelmekteydi. Buna ilaveten merkezle arasındaki doğal coğrafi engeller, Sa'de'yi kendi kendisine yeterli olmaya mecbur bırakmıştır. Uygun iklimi ve verimli toprakları sayesinde Arap yarımadasının başka hiçbir yerinde yetişmeyecek ürünleri yetiştirip pazarlayan Sa'deliler, Suudi Arabistan'ın güney şehirleriyle bağlantılı geleneksel ticaret ağları vasıtasıyla ekonomik bakımdan da merkezden bağımsız olmayı başarmışlardır.¹⁹ Merkezin kanunları yerine kabile kurallarının geçerli olduğu sosyal yapı da hesaba katıldığında, Sa'de'yi, merkezdeki iniş çıkışların pek etkilemediği gayri resmî otonom bir bölge olarak değerlendirmek isabetli olur.

Sa'de'nin sözkonusu uç konumu, diğer taraftan neredeyse her alanda genel bir ihmali doğurmuştur. Merkezin ilgisizliği son yıllara kadar iyice belirgindir. Vilayeti başkent San'a'ya bağlayan karayolu ancak 1990'lı yıllarda tamamen asfalt hale gelebilmişti. İlk hastane Suudi parasıyla inşa edildi ve devrimden sonra devlet başkanının vilayete ilk ziyareti için Sa'de'nin yirmi yıl beklemesi gerekti.²⁰ Bu

bism in Yemen", *The Arabian Peninsula Middle East Report*, sy. 204 (July-September 1997), <<http://www.merip.org/mer/mer204/weir.htm>>; Laurent Bonnefoy, "Salafism in Yemen: A Saudisation?", Madawi al-Rasheed (ed.), *Kingdom Without Borders: Saudi Expansion in the World*, London 2008, s.245-262. Bosna Savaşı'na gönüllü olarak katılan Yemenli Zeydî bir mücahidin mezhebî kimliğinden dolayı Selefi Arapların kampından tart edilişi hakkında ilginç bir anekdot için bkz. Yahya Konuk, *Bosna'dan Afganistan'a Cihadın Mahrem Hikayesi*, İstanbul 2007, s. 87-8.

19 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 21, 31.

20 Crisis Group Middle East Report, "Yemen: Defusing the Saada Time Bomb", sy. 86 (27 May 2009), s. 8; bkz.

<<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20> ➔

durumu marjinalleşmenin ötesinde, yeni Yemen Cumhuriyeti'nin eski imamet rejimine olan varoluşsal tepkisi olarak da okumak elbette ki mümkündür.

Yemen'de başkent San'a'nın kuzeyi, "Hâşid ve Bekil Diyarı" olarak anılmaktadır. İsimleri geçen Hamdan Araplarının bu iki büyük kabilesi, bu bölgede Hâşimî imamlar da dâhil olmak üzere Yemen'in hâkimlerine boyun eğmemişler, başına buyruk yaşamının yollarını bilmişler, aynı zamanda birbirleriyle rekabet edip savaşmayı sürdürmüşlerdir.²¹ Sa'de'de Bekil boyları ile Havlan b. Amr kabilesi çoğunlukta, Hâşid boyları ise azınlıktadır. Liderleri Abdullah el-Ahmer'den dolayı Hâşid ittifakının devletle ve bir Hâşidî olan Salih'le ilişkileri her zaman sağlam olmuştur. Bekil boyları ise Hâşid benzeri güçlü bir organizasyona ve Ahmer'in lideri olduğu İslah gibi bir siyasî enstrümana sahip değillerdir. Bu, Bekil'i devletle ilişkilerinde Hâşid'e kıyasla dezavantajlı bir duruma sokmuştur. Sa'de savaşının süreç içinde "Hûsî-Devlet" mücadelesini aşarak belli düzeyde "kabileleşme" sini, sözkonusu durumu göz önüne alarak değerlendirmek gerekir.²² Hâşid kabileleri doğal olarak devletin safında yer alınca, ezelî Hâşid-Bekil rekabeti ister istemez devreye girmiştir. Sa'de'de azınlıkta olan Hâşid boylarının evleri, tarlaları, hayvanları, Hûsîlerin ve çoğu defa onlarla beraber hareket eden Bekil mensuplarının hedefi haline gelmiştir.²³

Seyyidler ya da diğer bir ifadeyle Hâşimîler,²⁴ Sa'de'nin sosyal yapısının kabileler yanında diğer bir unsurunu teşkil eder. 1962 devrimine kadar parlak statülerinin her imkânından yararlanan bu sınıf, devrimden sonra haliyle bir itibar ve güç kaybı yaşamıştır. Belli bir servet sahibi, çoğunlukla eğitilmiş ve siyasî bağlantıları güçlü seyidler sınıfı, devrimin yarattığı sol eğilimli "eşitlikçi" atmosfere tam uyum sağlamıyordu. Ancak Sa'de'nin geleneksel sosyal yapısı içinde seyidlere biçilmiş olan rol, bu kesimi siyasî kırılmaların pasif nesnesi haline getirecek kadar basit bir rol değildir. Ka-

North%20Africa/Iran%20Gulf/Yemen/086%20Yemen%20Defusing%20the%20Saada%20Time%20Bomb.ashx> (05.02.2010).

21 Bkz. S. Dyer, "Hashid wa Bakil", *Encyclopaedic Ethnography of Middle-East and Central Asia*, ed. R. Khanam, New Delhi 2005, c. I (A-1), s. 268-9.

22 Sa'de'deki kabile dengeleri hakkında bkz. Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s.47-52, 56.

23 Crisis Group, "Yemen", s.14.

24 Benû Hâşim ya da Hâşim Oğulları, büyük Kureyş kabilesi içerisinde Hz. Muhammed'in bağlı olduğu boydu.

bileler ile kurdukları evlilik bağları, kendi statülerinin avantajlarına ilaveten seyyidlere sosyal bir koruma sağlamaktadır.²⁵ Kabileler arasında hiç bitmeyen ihtilaf, kan davası ve çatışmalardaki töresel arabuluculuk görevleri de yine onlara sınıfsal bir güç katmaktadır. Yemen'deki ilk Zeydî devletini kuran Hz. Hasan evladından Yahya b. Hüseyin'in de Yemen'e ilk defa bir kan davasına arabuluculuk yapmak için geldiği bu bağlamda hatırlanmalıdır.

Sa'de'de *hicre* adı verilen güvenli bölgeler, eski tarihlerden beri seyyid ailelerine tahsis edilmişti. Siyasal ve feodal kavgaların hiç eksik olmadığı bu vilayette, Peygamber torunlarının yaşayabilecekleri emniyetli bir yer olma fonksiyonunun yanı sıra *hicre*ler, Zeydiyye'nin geleneksel mezhebî eğitim ve öğretiminin güvenli şekilde sürdürülmesine de elverişli mekânlardı. Her *hicre* bir kabilenin muhafazası altındadır ve bu yerlere düşmandan gelen saldırılar, kabilelerce "ırzın muhafazası" hassasiyetiyle püskürtülmek zorundadır.²⁶ Bu nedenle Hûsî seyyidleriyle olan savaşında, tarihî bakımdan aslında *hicre* statüsündeki yerlere bilerek veya bilmeyerek Yemen ordusundan gelen tecavüz ve saldırılar, devleti Sa'de kabileleri karşısında güç durumda bırakmaktaydı.

Seyyid sülaleleri özellikle 1960'lı yıllardan sonra, dinî-mezhebî kültür ve geleneği genç kuşaklarına aktarmada çoğunlukla başarısız kalmıştır. Zeydiyye'nin kendi içerisinden genç öncüler, yeni âlimler çıkartmadaki kısırlığı öncelikle bu nedene bağlanabilir. Bu durum Zeydiyye ileri gelenlerini ve özellikle de Hâşimî elitleri acil tedbirler almaya sevk etmiştir. Bundan sonraki bölümde aktaracağımız, içinden Hûsî hareketini çıkartan siyasal ve kültürel gayretleri, böyle bir endişenin doğurduğu sonuçlar olarak görebiliriz. Diğer taraftan Hâşimî olmayan Zeydî kesimin gençlerinin, Hâşimîlerin sınıfsal seçkinliği karşısında kendilerini ifade etme ve statü çalma aracı olarak "daha eşitlikçi" Vehhâbiliğe meylettikleri ifade edilmektedir.²⁷ Siyasî ve ekonomik dışlanmışlığa karşı direnişin geçerli bir vasıtası olmasının yanında, Vehhâbiliğe doğru olan bu

25 Mesela Hûsî ailesin en büyüğü Seyyid Bedreddin Hûsî'nin iki seyyide hanımla evliliği yanında, Sa'de'nin güçlü kabilelerinden Havlan b. Amr'dan olan hanımlarla yaptığı evlilikleri, konumuz açısından değerlendirilebilir. Bu kabile akrabalıklarının savaş zamanlarında hayati önem kazandıkları aşikârdır. Sözkonusu evlilikleri de gösteren Hûsî ailesi soy ağacı için bkz. Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 105-6.

26 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 68-71.

27 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 5, 94.

yönelimin önüne geçilmesi için de Sa'de'de bir mezhebî uyanışın gerçekleştirilmesi zaruret haline gelmişti.

2. Hûsî Hareketinin Altyapısını Teşkil Eden Sosyal, Siyasî ve Dinî Faaliyetler

Aralarında önemli Hâşimî simaların da yer aldığı, Yemen'in diğer siyasî partileri içerisinde kendilerine yer bulamamış bir grup Zeydî, 1990'da Hizbü'l-Hakk'ı (Hak Partisi) kurdu. Hâşimîlerin ve tüm Zeydîlerin başta Sa'de vilayeti olmak üzere ülkenin bütününde karşılaştıkları her türlü sorunu, mezhebî ayrımcılığı, sosyal ve ekonomik sıkıntıları gündeme taşıyarak siyasal arenada hak aramak ve taleplerde bulunmak partinin temel gayesiydi. Partinin Zeydî kimliği saklanmıyordu ve mezhepdaşlardan oluşan önemli genişlikteki bir oy tabanının hesabı yapılıyordu. Ayrıca Hizbü'l-Hakk'ın, aynı yılda örgütlenmeye başlayan ve kısa zamanda Sünnîliğin sözcüsü konumuna yükselen İslah'ın muhalefetteki alternatifi olma gibi bir iddiası da bulunmaktaydı.

Hizbü'l-Hakk'ın kurucuları arasında önemli şahsiyetleri görmekteyiz. Zamanın en büyük Zeydî âlimlerinden Allâme Mecdüddîn el-Müeyyidî (1914-2007); Müeyyidî'nin talebesi ve Hûsî isyanının ilk lideri Hüseyin Hûsî'nin babası Allâme Bedreddîn Hûsî (1926-2010), Allâme Kâdı Salâh Fuleyte (1935-2008), Muhammed el-Mansûr ve Hasan Muhammed Zeyd, sonradan parti içerisinde önemli bir konuma gelen Seyyid Ahmed eş-Şâmî, Hizbü'l-Hakk'ın ilk döneminin seçkin isimleriydi. Parti gündeminin en önemli konularından birisi Yemen'deki Selefileşmeydi. Ahmed eş-Şâmî'ye göre, Vehhâbîlik emperyalizmin bir çocuğuydu ve emperyal güçler Yemen'i ele geçirmek için böyle bir dinî kisveye bürünmüştü. Vehhâbîliğin arkasındaki Suudi Arabistan bu amaçla çok büyük harcamalar yapmaktaydı. Bu akımla mücadele Hizbü'l-Hakk'ın başlıca göreviydi.²⁸

Hizbü'l-Hak bünyesindeki bu siyasî çalışma, konumuz açısından daha önemli olan sivil bir faaliyeti doğurdu. 1991'de bir birlik-asamble (*müntedâ*) olarak kurulup yasal izin alan eş-Şebâbü'l-Mü'min (Mümin Gençler) teşkilatı, politik çalışmaların ötesinde,

28 Şâmî'nin görüşlerinin derlendiği *Ârâ' ve Mevâkif* adlı eserden naklen bkz. Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 95. Ayrıca bkz. Vom Bruck, "Being A Zaydi", s. 180.

gençliğe hitap eden kültürel bir çerçevede faaliyetlerine başladı. Abdullah Lux, Şebâb'ın gayri resmî kökenini 1982 yılına kadar geriye götürür. Lux, İran İslam Devrimi'nin de etkilediğini sandığı bir grubun Sa'de'de Salâh Fuleyte'nin önderliğinde İslamcı bir kültürel çalışma başlattığını, bu faaliyetin 1988'de Müeyyidî ve Bedreddîn Hûsî'nin destekleriyle daha da güçlendiğini, 1991'de ise, örgütlenmelere izin veren kanunî düzenlemelerden yararlanarak meşru hale geldiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda İran devriminden etkilenişi vurgulamak için, eş-Şebâbü'l-Mü'min'in, Lübnan Hizbullahı'nın 1980'lerin başındaki çekirdeğini teşkil eden yapıyla aynı adı taşıdığını sözlerine eklemektedir.²⁹

Kuruluşu ve kökeni hakkındaki iddialar bir tarafa, Şebâb'ın çalışmaları halk tabanında çok olumlu karşılıklar buldu. Müslüman Kardeşler tipi İslamcı yapılanmaların rutin faaliyetleri olan dinî ve kültürel okuma grupları, mahalle lokalleri, cami kursları, yaz kampları, seminer ve konferans toplantıları türünden etkinlikleriyle teşkilat, Sa'deli geniş bir tabanla diyaloga geçme imkânı elde etti. Muhatap olunan Zeydî gençlik, Muhammed 'İzzân gibi yeni nesil âlimler sayesinde mensubu oldukları mezhepleri hakkında temel kaynaklar üzerinden bilgilendiriliyor, Hüseyin Hûsî ve Abdullah Rezâmî gibi aktivist şahsiyetlerin öncülüğünde ise bu dinî bilgiler İslamcı bir söylemle güncelleniyor, bu arada "Vehhâbî fitnessi"ne karşı gerekli ikazlar yapılıyordu. Sa'de'deki bir enstitüye İmam Şevkânî'nin Selefilğine karşı Zeydiyye adına mücadele vermiş ve bu uğurda canını kaybetmiş ünlü âlim İbn Herîve'nin ismini vermeleri,³⁰ anlamlı bir sembolik mesajı içermekteydi.

Şebâb kimlik kartları Sa'de gençliği arasında bir imtiyaz gösteriydi. Üyelikler mahallî düzeyde bir dayanışma ortamını kendiliğinden oluşturmaktaydı. 1994-1995 yıllarında Sa'de'den ve komşu vilayetlerden Şebâb etkinliklerine katılmış öğrencilerin sayısının 10 bin ilâ 15 bin arasında olduğu bildirilmektedir. 2000'li yılların başında Şebâb'ın artık 'Amrân, Zemâr, San'a, İbb, Mahvît gibi vilayetlerde birçok şubesi bulunmaktadır.³¹ Kuşkusuz Şebâb'ın bahsettiğimiz tüm bu çalışmaları Zeydiyye'nin klasik eğitim-öğretim usûlünden farklıdır ve güçlü modern izler taşımaktadır. Anlaşılan o ki, kimse bu durumdan şikayetçi değildi. Yakın tarihin tecrübeleri

29 Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 374-5.

30 Bernard Haykel, "A Zaydi Ravival?", *Yemen Update*, sy. 36 (1995), s. 20-1.

31 Hizbü'l-Hak ve Şebâb hakkında bkz. Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 95-101; Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 374-6.

ışığında neredeyse herkes, yeni nesle eski usûlün vereceği pek bir şeyin olmadığı hususunda hemfikirdi.

Hâşimî imamet iddiasının yükünü ister istemez üzerinde taşıyan Hizbü'l-Hakk'ın bazı yöneticileri, partinin kuruluşunun sonrasında bu yükü üzerlerinden atmak, böylelikle rejim nezdinde meşruiyet kazanmak ve yakınlaşmak için ilginç bir adım attı. 1.2. bölümde belirttiğimiz gibi, içlerinde âlimlerin de bulunduğu Zeydiyye ileri gelenlerinden bir grup, yayınladıkları bir beyannameyle, Zeydî hurûc doktrinini ve imamet müessesesini ilan eden reddetti ve çağdaş dünyada geçerli siyasî sistemin artık parlamenter demokratik sistem olması gerektiğini ifade etti. Müeyyidî ile Bedreddîn Hûsî'nin bu fetvayı onaylamaktan imtina ettikleri belirtilmektedir.³² Öyle görünüyor ki bu girişim ve benzeri tavırlar işe yaradı. Hizbü'l-Hakk'ın ve özellikle Şebâb'ın çalışmalarının öne 1990'lı yıllarda açıldı. Hatta Şebâb etkinliklerinin bir bölümü iktidar partisi tarafından finanse edildi. Bu desteğin, İslah kanalıyla yükselişe geçen Sünnî-Selefi faaliyetleri dengelemek için verildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca devlet, genç Zeydî nesli, ilişkide olduğu tanıdık Zeydî şahsiyetlerin idaresi altında dolaylı olarak kontrolde tutmuş olmaktadır.

Birleşik Yemen'in ilk serbest seçimi olan 1993 seçimlerinde Hizbü'l-Hak, umulanın çok altında bir teveccüh gördü. Sa'de'den sadece iki milletvekilini, Şebâb aktivistleri Hüseyin Hûsî ile Abdullah Rezâmî'yi parlamentoya taşıyabildi. 1997 seçimlerinde ise tek sandalye bile kazanamadı. Öyle görünüyor ki, Zeydî taban, partiye önceki seçimde verdiği kısıtlı desteği büyük ölçüde geri çekmişti. Temsil ettikleri kitle nazarında sosyal ve ekonomik alanlarda dikkate değer bir iyileşmenin kaydedilmemesi yanında, Müeyyidî ve Bedreddîn Hûsî gibi dinî önderlerin parti yönetimiyle ilkesel konularda ihtilafa düşmesi de sözkonusu gerilemede belli ki etkiliydi. 1997'de seçim öncesinde Hüseyin Hûsî, Rezâmî, Muhammed 'İzzân, Abdülkerim Cedbân gibi isimler partiden istifa ettiler.³³ Bu kişiler bundan sonra, teşkil ettikleri altı kişilik bir üst kurulun riya-set ve nezaretinde Şebâb üzerinde yoğunlaştılar.

Politikadan çekilen Hüseyin Hûsî, 1997'de Sudan'a gitti. Hartum'daki bir üniversiteden aldığı yüksek lisans derecesiy-

32 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 95.

33 Hakim Almasmarî'nin *Yemen Post* için Hizbü'l-Hak genel sekreteri Hasan Zeyd ile röportajı, bkz. <<http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=100&SubID=1012&MainCat=4>> (22.02.2011).

le 1999 yılında ülkesine geri döndü. Hüseyin Hûsî bundan sonra Şebâb içinden çekirdek bir grup üzerinde daha özel bir çalışmaya gidecektir. 2000'lerin başına gelindiğinde ise Hûsî'nin bu yeni metodu, diğer bazı sebeplerle birlikte Şebâb içerisinde önemli bir ihtilafı tetikleyecektir. Öyle anlaşılıyor ki, Hüseyin Hûsî artık Zeydiyye düşüncesini İslamcı bir yorumla ortaya koymaya başlamıştır. Bu siyasallaşma, kültürel ve ilmî bir düzlemde Şebâb'ın programlarını tasarlamak isteyen diğer yöneticiler tarafından tabii ki kabul görmeyecektir. Öte yandan, usûle dönük sözkonusu farklılaşma, merceyyetin, yani gerçek ilmi otoritenin Hüseyin Hûsî'nin babası Seyyid Bedreddîn'de mi, yoksa "ılımlı" bir duruşu temsil eden Müeyyidî ve Salâh Fuleyte'de mi olması gerektiği yönünde başka bir ihtilaf mevzuunu doğurmuştur. Müeyyidî'yi "Şevkânî'nin takipçisi" olmakla suçlayan Hûsî taraftarları,³⁴ bu ithamlarıyla, uzlaşmacı ve toleranslı bir dinî çizgiyi onaylamadıklarını belirtmiş olmaktadır.

Şebâb'ı derinden sarsan sözkonusu ihtilaf, Muhammed 'İzzân'ın ifadesiyle, kendisinin de dâhil olduğu, yenilik, açılım ve diyalog yanlısı "ılımlı" (*mu'tedil*) kanat ile, Zeydiyye'nin siyasal ve militer yüzünü canlandırmak isteyen, dar görüşlü "geleneççi" (*taklîdî*) kanat arasında ortaya çıkan bir ihtilafı. Bu anlaşamazlık düşünce ve metod boyutunu aştı, bölünmeye yol açtı. Hüseyin Hûsî, kendisine bağlı olan şube ve halkaları da yanına alarak Şebâb'dan ayrıldı. Diğer kanat ise, yine 'İzzân'ın deyişiyle, Şebâb'ın orijinal çizgi ve hedeflerine sadık kaldı; ilmî ve kültürel alanda faaliyetlerini sürdürdü. 'İzzân, Hûsîlerin yöneliminin çoğu insanın zannettiği gibi İmâmîyye Şîası istikametinde olmadığını altını çizmektedir. Ona göre Hûsîler, bazı meselelerde Selefilîğe bazılarında ise Şîlîğe meylederek kimlik sorunu yaşamakta, dolayısıyla üzerinde oldukları Zeydîliği tahrif etmekteydiler. Sonrasında Hüseyin Hûsî'nin vaaz ve sohbetleri neşredildiğinde, bunları okuduklarını ve çok şaşırdıklarını dile getiren 'İzzân, işte o zaman Şebâb'daki ayrışmada ne kadar haklı olduklarını ve isabetli davrandıklarını daha iyi anladıklarını belirtmektedir. Şebâb bünyesinde kalanlar, bundan sonra Hûsîlere "slogan hareketi" (*hareketü's-şî'âr*) adını vereceklerdir.³⁵

34 Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 376.

35 Abdülbâsî el-Kâ'idî'nin Muhammed 'İzzân'la 09 Nisan 2007 tarihli röportajı, <www.marebpress.net/articles.php?id=1501/> (09.02.2011). Ayrıca bkz. Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 377-8.

3. Hûsî Hareketinin Kurucu Lideri Olarak Hüseyin Hûsî

Seyyid Bedreddîn Hûsî'nin 1956 doğumlu oğlu Hüseyin Hûsî, Yemen Hûsî hareketinin kurucusudur. San'a Üniversitesi'nde hukuk okuyan, 1993-1997 yılları arasında Hizbü'l-Hakk'ı Sa'de milletvekili olarak parlamentoda temsil eden Hüseyin, 1997-1999 arasında Hartum'daki bir üniversiteden Kur'an İlimleri alanında yüksek lisans derecesi aldı. 2000'li yılların başında kendisine bağlı olanlarla birlikte Şebâb'dan ayrışmaları sonrasında, Sa'de'de verdiği konferanslar ve yaptığı vaazlar vasıtasıyla önemli bir takipçi kitlesine ulaştı. 2004'deki Hûsî isyanı bu topluluğun girişimiyle başlatılacaktır.

3.1. Hüseyin Hûsî'nin İslamcı Düşüncesi

Hüseyin Hûsî'nin fikirleri hakkında yegâne kaynak, onun 2002-2004 yılları arasındaki konferans ve vaazlarının muhteviyatıdır. Kayıt altına alınan bu sözlü malzemenin daha sonra çözümü yapılmış, ölümünden sonra 2004-2006'da matbu hale getirilmiş, ayrıca internet üzerinden yayımlanmıştır. Bu külliyat, *Melâzimü'l-Hûsî* adıyla bilinmektedir.³⁶

Melâzim'e bakıldığında, Hüseyin Hûsî'nin düşüncesinin merkezinde Kur'an'ın yer aldığı görülmektedir. Kur'an'a doğrudan müracaat etmenin önemini sıklıkla vurgulayan Hûsî, tefsir, fıkıh, usûl, kelâm gibi ilimlerin, Kur'an ile Müslüman arasındaki doğrudan irtibatı zedelediğini, Kur'an'ın evrensel mesajına ilaveler getirdiğini, dolayısıyla onun saflığını bozduğunu düşünmektedir. Ona göre inanç, amel, fikir, siyaset ve hareket ilhamını tümüyle Kur'an'dan almalıdır.³⁷ Kur'an karşısında mezhepler belli ölçüde değerlerini kaybetmektedir. Bu konuda şunları söyler:

“(...) Allah'ın Rasûlü'nün Şii veya Sünnî yahut Hanefî, Mâlikî, Şâfiî, Caferî, Zeydî ya da başka bir mezhepten olduğunu iddia edemeyiz. Çünkü

36 Matbu nüshasına ulaşamadığımız *Melâzim*'in orjinal içeriğinin önemli bir kısmına internet üzerinden erişilebilmektedir; bkz. <<http://al-majalis.com/forums/viewtopic.php?t=4330>>; <<http://almajalis.org/forums/viewtopic.php?f=22&t=2633>> (11.02.2011). Ayrıca hareketin resmî sitesi görünümündeki <www.ansaruallah.com>, Hûsî'nin konuşmalarını bazılarını sesli bazılarını yazılı şekilde yükleme imkânı vermektedir. Biz bu çalışmamızda, Abdullah Lux'ın bu kaynak üzerindeki çözümleme ve değerlendirmelerini esas aldık ve internet üzerindeki nüshalara mümkün mertebe başvurmak suretiyle bunların kontrolünü yapmaya çalıştık.

37 Lux, “Yemen's Last Zaydi Imam”, s. 419-420.

hepimizin kendisine müracaat edeceği, hepimiz için müşterek tek yetkili kaynak Allah'ın kitabıdır. (...) Hak olarak belirlenmiş yol, bir Şiîyi Sünnî ya da bir Sünnîyi Şiî yapma çabasıyla ilgili değildir. Burada vurgulanan şey sadece Kur'an-ı Kerîm'e göre hareket etmektir".³⁸

Sözkonusu bakış açısı nedeniyledir ki, Hüseyin Hûsî, itikadî konularda açıklama yaparken aslında Mu'tezilî-Zeydî görüşleri seslendirmesine rağmen ne bu mezheplerin ne de onların itikaddaki usûlü olan kelâm metodunun adını anar. Bunun yerine Kur'an'ın ve Ehl-i Beyt'in yönteminden bahseder. Adalet, ona göre bu yöntemin en önemli meselesidir. Allah kötülüğü (*şer*) yaratmaz. Kötülük insan kaynaklıdır. Diğer fiilleri gibi kötülüğü de insan kendi yaratır. Bunun cezasını da sadece âhirette değil bu dünyada çeker. İman amelsiz olmaz; iman ancak amellerle tezahür eder. İmanın başlıca tezahürü tağutu inkârdır ve bu inkârın bizzat fiillere yansımaları gerekir. Tağutun hâkimiyeti tanınıyorsa eğer, ortada bir şirk olgusu var demektir. Tağutla ve diğer kötülüklerle mücadelenin metodu ise "iyiliği emretmek, kötülükten nehyetmektir". Mu'tezile'nin klasik *usûl-i hamse'si* (beş temel prensibi) böylece İslamcı bir söylemle ve modern bir tarzda ortaya konmuş olmaktadır.³⁹

Bu sunumda Seyyid Kutub ve Mevdûdî'nin siyaset ve hâkimiyet tezlerinin izleri belirgindir. *Melâzim*'in değişik yerlerinde ayrıca Ayetullah Humeynî'den, Hizbullah'ın genel başkanı Hasan Nasrallah'dan, aynı örgütün manevî rehberi Hüseyin Fadlallah'dan, Hizbullah'ın kurucu kadrosundan ve ilk şehitlerinden Abbas Mûsavî ve Râğîb Harb'den, Hamas'ın askerî kanadının efsane komutanı Yahya 'Ayyâş'tan cihad, fedakarlık, kahramanlık ve bilhassa şehitlik konularında iktibaslara rastlanmaktadır.⁴⁰ Görüldüğü gibi Hizbullah'a yönelik sempati saklanamayacak kadar açıktır. Ancak Hûsî kendisini bu teşkilata angaje edecek bir üsluptan sakınır. Bu konuyu da Kur'an'la irtibatlandırır ve Mâide sûresi 56. ayete atıfla, "Siz Allah'ın hizbinden değil iseniz peki kimin hizbindensiniz?" diye sorar. Onun bu kavramın izahını yaptığı satırlara baktığımızda, *hizbullahî* olmanın ön şartının Hz. Ali'nin velayetini kabul etmek olduğunu söylediğini görmekteyiz.⁴¹

38 Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 426.

39 Konumuzla ilgili Hüseyin Hûsî'den çeşitli alıntı ve anekdotlar için bkz. Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 380-7.

40 Örneğin bkz. Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 426.

41 Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 395.

3.2. Hüseyin Hûsî ve Şîlik

İmâmiyye Şiasî'nin çağdaş âlim ve siyâsîlerine *Melâzim*'deki söz-konusu öykünme, Hüseyin Hûsî'nin Zeydiyye sınırlarını zorlayıp aşarak mezhebî bir değişim geçirdiği yönünde bazı spekülasyonlara neden olmuştur. Fakat *Melâzim*'in muhtevasına bütün olarak bakıldığında, söz-konusu öykünmenin, İran İslam Cumhuriyeti ve Hizbullah'ın anti-emperyalist duruşuna olan bir hayranlık ya da emperyalizmle mücadelede onların örnek alınmasının isabetli olacağı yönündeki bir talepten kaynaklandığı görülecektir. Hûsî, bu güçlerin ABD ve İsrail karşısındaki dik duruşundan birçok defa övgüyle bahsetmektedir. Ona göre Zeydiyye, bu şuura sahip olma hususunda İranlılardan da, Hizbullah'tan da daha öndedir. Bu yüzden, aslında Zeydiyye'deki bu tabii şuuru fark edemeyip bunu Selefilik'te yahut İmâmiyye Şîliği'nde arayan ve mezheplerini değiştiren Zeydîler adına ne kadar üzüldüğünü belirtmeyi ihmal etmez.⁴² Yine Hüseyin Hûsî'nin bazı teyp kasetlerindeki İmâmiyye'ye dönük eleştirileri de onun hâlâ bir Zeydî olduğunun kanıtı sayılmalıdır. Bu eleştirilerinde babası Bedreddîn Hûsî'nin *Tahrîrû'l-efkâr* adlı eserine yer yer atıflarda bulunur. Ayrıca, derslerinin söz aralarında İmâmîlerin beklenen mehdîsi hakkında istihzâ ifadeler kullanması dikkatlerden kaçmamaktadır.⁴³

Ancak Hûsî'nin, İran İslam Devrimi sürecinde izlenmiş olan dinî-siyasî çizgi ve taktiksel yöntemler hakkında malumatlı olduğu ve bunu özümseyerek bazı uygulamaları Yemen'de tekrarlamaya çalıştığı görülmektedir. Mesela Hûsîlere muhalifleri tarafından "slogancılar" adı verilmesi bu konuyla ilgilidir. Toplantılar sırasında, anma merasimlerinde ve sokak gösterilerinde Hûsîlerin atukları ve Hûsî hareketiyle neredeyse özdeşleşen "Allâhu Ekber, kahrolsun Amerika, kahrolsun İsrail, kahrolsun siyonizm, zafer İslam'ın!" sloganları, İran İslam Devrimi'nin meşhur sloganlarıdır. Yine Hûsî'nin, tıpkı İslam Devrimi liderlerinin yaptıkları gibi, özel dinî günlere önem verdiği ve bunların büyük kalabalıklarla ve coşku içinde anılıp kutlanması için bütün imkânları seferber ettiği

42 Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 396-7. Hûsî'nin *el-İrhâb ve's-Selâm* adlı konferansındaki benzer sözleri için bkz. Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 302-3.

43 Allâme Bedreddîn'in bir İran ziyaretinde verdiği konferansta dinleyiciler, 1997 yılında Kum'da basılan *Tahrîrû'l-efkâr 'an taklîdî'l-eşrâr* başlıklı kitabında İmâmîleri rencide edecek eleştirel ifadeleri kitabından çıkarmasını rica etmişler fakat Bedreddîn bunu kabul etmemişti. Referans ve iktibaslar için bkz. Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 397-8.

belirtilmektedir. Siyasî mesajların halka ulaştırılmasında Cuma ve bayram namazlarının vasıta yapılması bu yönüyle anlaşılmalıdır. Aşura'ya ilave olarak Mevlid-i Nebî, Seleflerden gelen tepki ve tehditlere rağmen törensel hale getirilmiş, bir de buna Yemen'de bir geçmişi olan ama uzun yıllardır kutlanmadığı için unutulmaya yüz tutan Zeyd b. Ali'nin mevlidi (doğum günü) eklenmiştir. 1962 devriminden sonra kaldırılmış olan Ğadîr bayramı 1990'lardan itibaren Zeydî uyanışın bir işareti olarak Sa'de'de yeniden kutlanmaya başlamıştı. Şîa nazarında Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi imamete tayin günü olarak kutlanan Ğadîr'in Hûsîler elinde coşkulu bir etkinliğe dönüşerek siyasileşmesi devleti endişelendirmiş, bu nedenle 2004'de buna yasak getirilmiş, 2008'de ise bir iyi niyet jesti olarak serbest bırakılmış, İsmailiyye Şîileri dahi bu kutlamalara katılmıştı. İmam Humeynî tarafından Ramazan ayının son Cuma'sı olarak ilan edilen Dünya Kudüs Günü yine Hûsî hareketinin ajandasında önemli bir gösteri günü olarak yer almaktaydı.⁴⁴ Neticede, Hüseyin Hûsî'nin Zeydîliği bırakıp İmâmiyye'ye geçtiği yönündeki daha çok devlet kaynaklı karalayıcı iddiaları ispatlayacak bir kanıtın bulunmadığı rahatlıkla söylenebilir.

3.3. Hüseyin Hûsî ve Zeydî İmamet

Hüseyin Hûsî hakkındaki diğer bir iddia, onun cumhuriyeti yıkarak Zeydî imameti tesis etmeyi istediği yönündedir. Hûsî'den geriye kalan eldeki malumata bakıldığında, onun en azından âdil bir yönetim arzusu içerisinde olduğu ve bunun bir şekli olarak imametın lüzumu üzerinde durduğu söylenebilir. "Bir imama bi-atlı olmadan ölen kimse cahiliyye ölümü üzerine ölmüş olur" şeklindeki meşhur hadis üzerine yaptığı vurgular güçlüdür. Eğer itaati hak eden bir yönetim mevcut ise Hûsî'ye göre Müslümanların bu yöneticinin (imamın) emrinde kâfir ve zalimlerle savaşmaları gerekir. Bu bağlamda o, Bedir Savaşı'ndaki sayı olan 303 ya da 309'a ulaşıldığında cihad başlatmanın Müslümanlara vacip olduğunu düşünen Zeyd b. Ali'nin bu içtihadını hatırlatmaktadır.⁴⁵

Görünen o ki, Hüseyin Hûsî, Peygamber soyundan gelen Zeydî bir lider olarak imametın tesisinin gerekliliği hususunda bir tereddüt içinde değildir. Onun, bir devrimci olarak İmam Humeynî'nin

44 Crisis Group, "Yemen", s. 10-1; Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 116, 289.

45 Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 399-400.

İran'da üstlenmiş olduğu önderliğe benzer bir görevi Yemen'de üstlenmeye, -niyetli olmasa bile- en azından istekli olduğu, belki de *hurûc* doktrinini merkeze alan mezhebî kimliğinden dolayı, böyle bir öncülüğe kendisini Humeyni'den daha lâyık gördüğü bile düşünülebilir. Ancak *Melâzim*'e bakıldığında, doğrudan devleti ya da hükümeti karşıya alan, yönetimin başındaki Ali Abdullah Salih'i ve ekibini gayri meşru sayarak meydan okuyan bir söylemin seslendirilmediği görülmektedir. Devlet başkanı Salih'in yolsuzluğa bulaşmış ve ABD menfaatleri için çalışan birisi olduğunu açık şekilde dile getirirse de bir isyan ve devrim çağrısına hiçbir yerde rastlanmamaktadır. Sadece reform taleplerini gündeme getirmekte, ekonomik iyileşmenin sağlanmasını talep etmekte,⁴⁶ ABD ve İsrail çıkarlarıyla çatışmayan bir dış politikanın yanlılığı üzerinde durmaktadır. Mesela Hûsî, Salih'ten, İsrail'e karşı savaşılmaya hazır Yemenli gönüllülerin eğitileceği askeri kamplar açmasını istemektedir.⁴⁷ Bu üslup ve söylemin taktiksel olduğunu belirtebiliriz. Hûsî, anlaşılan o ki, mücadele dilini siyasî tenkitler ve hak talepleri üzerine bina etmiş, cumhuriyet karşıtlığı yönünde siyasî bir retoriği benimsememiştir.

3.4. Hüseyin Hûsî ve Vehhâbilik

Hak talepleri noktasında Hüseyin Hûsî'nin üzerinde durduğu en önemli hususlardan birisi, Selefiler ya da Hûsî'nin deyişiyle Vehhâbiler karşısısında Zeydiyye'nin yüz yüze kaldığı ayrımcılık ve haksızlıklardır. Aslında Hûsî ailesinin Selefiyye ile cedelleşmesi, baba Allâme Bedreddin ile beraber başlamıştı. O, *el-l'câz fî'r-red 'alâ fetâvâ'l-Hicâz* adlı ünlü eserinde Suudî Vehhâbî ulemasının çeşitli kitap, risale ve fetvalarındaki Zeydiyye aleyhindeki sözlerine tek tek cevap vermektedir. Cevap verilen fetvalar arasında, Suudî eski başmüftüsü meşhur Selefi âlim Abdülaziz b. Bâz'ın (ö. 1999) Zeydîlerin arkasında namaz kılınmaması gerektiği yönündeki fetvası da

46 Ekonomik konulardaki görüşleri için bkz. Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 387-390.

47 Lux, "Yemen's Last Zaydi Imam", s. 392. *Yemen Times*'ın 28 Haziran 2004 tarihli sayısında yayımlanan bir röportajında Hüseyin Hûsî, devlet başkanı Salih'e şöyle seslenmektedir: "Ben sizin aleyhinize çalışmıyorum. Sizi ve yaptıklarınızı son derece takdir ediyorum. Benim yaptığım, İslam'ın ve toplumun düşmanları, ... Amerika ve İsrail karşısında yasal millî görevimi yerine getirmekten ibarettir. Ben sizin yanınızdayım; bu nedenle münafıkları ve provokatörleri dinlemeyin. Şundan emin olun ki ben onlardan daha samimi ve size karşı daha dürüstüm"; bkz. Crisis Group, "Yemen", s. 5.

yer almaktadır. Yine Bedreddîn'e ait *Men hümü'r-râfıza (Esas Râfizî Kim?)* başlıklı kitapta, Zeydiyye'yi Şîa'nın umumu içinde adde ederek ümmetin çoğunluğundan soyutlayan Selefi iddialara cevap verilmekte, tam aksine Zeydiyye'nin inanç ve ibadetlerde Şîliğe değil Sünniliğe yakınlaştığı belirtilmekte, esas râfizîlerin (reddedici ve dışlamacıların) ise kendileri dışındaki herkesi İslam dairesinden çıkararak Selefiyye topluluğu olduğu ifade edilmektedir.⁴⁸

Hüseyin Hûsî'nin söyledikleri ise teoriden çok pratiğe yöneliktir. O Zeydîlerin günümüz Yemen'inde Selefiyye'nin tacizleri karşısında düştüğü ezikliğe isyan etmekte ve bunun müsebbibi olan devlete karşı sesini yükseltmektedir. Zeydîler yüzyıllar boyunca din kardeşliği ve sosyal barış adına Sünnîlerin hassasiyetlerine saygı göstermişler, mesela kendi inançlarına göre Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer imamet meselesinde büyük yanlışlar yapmış olmasına rağmen bu konuyu hiç gündeme getirmemişlerdi. Zeydî iktidarlar Yemen tarihinin hiçbir döneminde kendi mezheplerini Sünnîlere dayatmamışlar, onları kendi inanç ve pratiklerinde tamamen özgür bırakmışlardı. Ama şimdi Zeydîler bu hoşgörülerinin karşılığını hak etmedikleri şekilde almaktaydılar. Camilerdeki din görevleri ellerinden alınmakta, Selefilere verilmekteydi. Artık sıkça karşılaştıkları “Hz. Muaviye'li” din dili, kendilerini son derece üzmetmekteydi. Tahkir edici tavır ve hareketlere maruz kalmaktaydılar. Bunlara karşılık devlet kademelerinde seslerini dinleyecek bir muhatap bulamamaktaydılar. Sanki Yemen Selefililerin olmuş, ülkenin bin yıllık sahipleri olan kendileri ise dışlanmıştı.⁴⁹ Hûsî, Selefilîğin/Vehhâbilîğin önünün açılmasını Yemen hükümetinin Suudi Arabistan'la ve dolayısıyla ABD'yle olan kirli ilişkilerine bağlamakta, gelişmelerde emperyalizmin parmaklarını aramakta, meselenin dinî yüzünün aslında sadece bir maskeden ibaret olduğunu anlatmaya çalışmaktadır.

Hüseyin Hûsî, Selefilik meselesinde olduğu gibi, rahatsızlık duyduğu tüm konularda, arkasında Yahudi ve Hıristiyanların olduğunu düşündüğü komploların belirleyiciliğine inanmaktadır. O da Humeynî gibi ABD'yi “büyük şeytan” olarak nitelemektedir. “Müs-

48 Bedreddîn Hûsî'nin bu ve diğer eserleri hakkında bkz. Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 297-8.

49 Zeydiyye'nin ayrımcılığa uğraması ve Selefiyye'nin devlet gücünü kullanarak dinî ve siyasî alanlarda hakim hale gelmesi hakkında Hüseyin Hûsî'den yapılan uzun iktibaslar için bkz. Lux, “Yemen's Last Zaydi Imam”, s. 402-4; Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 118-9, 300-2.

tekbirlerin Yüzüne Haykırış” (*es-Sarha fî vecih'l-müstekbirîn*) adını taşıyan 17 Ocak 2002 tarihli Sa'de'deki vaazında, halkı Amerika ve İsrail'e karşı harekete geçmeye, bu ülkelerin mallarını boykot etmeye çağırmakta, camilerde, sokaklarda, müsait olan her yerde bu ülkeler aleyhine slogan atılmasının lüzumundan bahsetmektedir. Hûsî'ye göre bu sloganlar, halk arasında bir siyasî şuurlanmayı uyandırmakla kalmayacak, İslam düşmanlarını da rahatsız edecek bir atmosferi yaratacaktır. Bu mesajlar aynı zamanda ABD çıkarlarıyla uyumlu olan Sünnî Arap liderleri için de bir ikaz işlevi görecektir.⁵⁰

4. Hûsî Hareketinin Gelişimi

2003 yılı Şubat ayında Ali Abdullah Salih'in karayoluyla yaptığı hac yolcuğunda ülkesindeki son durağı Sa'de vilayeti idi. Cuma namazı için Sa'de şehrinin tarihî İmam Hâdî Camii'ne geldi. Namazdan sonra cemaate bir konuşma yapmak istedi, ancak cami-de önceden yerlerini almış olan Hûsî taraftarları, devlet başkanının konuşmasını attıkları sloganlarla kesmeye başladılar. “Allahu Ekber, kahrolsun Amerika, kahrolsun İsrail, Yahudiye lanet, zafer İslam'ın” sloganları arasında Salih, konuşmasını daha fazla sürdürmedi ve yarıda keserek camiden ayrılmak zorunda kaldı.

Salih'in, Hûsî hareketinin fikrî, siyasî ve toplumsal boyutlarından ilk defa bu olay vesilesiyle haberdar olduğu belirtilmektedir.⁵¹ Aslında daha önce Salih, Hüseyin Hûsî daha milletvekiliyken onu ve beraberindeki Şebâb yöneticilerini San'a'da kabul etmişti. Şebâb'ın faaliyetleri hakkında Salih'i bilgilendirme imkânı bulan heyet, teşkilatları için devletten yardım sözü almayı da başarmıştı.⁵² Anlaşılan o ki Salih, ilk başta destek verdiği Zeydî uyanışın geçen seneler boyunca Sa'de'de geldiği nokta hakkında yeterli malumata sahip değildi. 2003'te Sa'de'deki karşılaşısı, onu fazlasıyla endişelendirecek boyutlarda bir olaydı.

50 Hüseyin Hûsî'nin bu görüşleri ve ilgili iktibaslar için bkz. Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 119-120, 301-3; Lux, “Yemen's Last Zaydi Imam”, s. 390-2. Bu bağlamda Abdullah Lux şu ilginç değerlendirmeyi yapar: “Hüseyin Bedreddin Hûsî'nin İslam'ı ne medeniyetler diyalogunun İslam'ıdır, ne de 'ılımlı' (*moderate*) bir İslam'dır. Onun İslam'ı cihadın ve Tevbe Suresi'nin uzlaşmaz (*uncompromising*) İslam'ıdır”; bkz. *a.g.e.*, s. 425.

51 Bu hadise hakkında bkz. Lux, “Yemen's Last Zaydi Imam”, s. 375.

52 Bkz. Abdülbâsit el-Kâ'idî'nin Muhammed 'İzzân'la 09 Nisan 2007 tarihli röportajı, <www.marebpress.net/articles.php?id=1501/ > (09.02.2011).

Bundan sonra Salih'in, Hüseyin Hûsî'yle görüşme imkânları aradığını söyleyen kaynakların yanı sıra, böyle bir arabulucu girişime hiç tevessül etmeden orduyu doğrudan Hûsîler üzerine sevk ettiğini söyleyen kaynaklar da bulunmaktadır. Tabii ki hükümetin ilk hedefi Hüseyin'in kendisiydi, ancak emniyet güçlerinin onu tutuklama girişimleri sonuçsuz kaldı. O ve cemaati, tarihte tecavüze uğradıklarında Hâşimî ve Zeydî atalarının yaptıkları gibi, kabilelerin koruması altındaki *hicrelere* sığındılar. Bir kısmı daha önce talim yeri olarak kullandıkları dağlarda mevzilerini aldılar. Sa'deliler silahlarını yanlarından eksik etmeyen insanlardı ve bu yüzden silahlanma Hûsîler için zor bir süreç olmadı. Suudi Arabistan'dan ya da denizden Sa'de'ye kaçak silah giriş yolları öteden beri zaten açıktı.

4.1. Hûsî İsyanı: Başlangıcı ve Suudî Müdahalesi

Hükümet güçleriyle Hûsîler arasındaki sıcak çatışmalar 2004 yılı Ocak ayında başladı ve beş ayrı ateşkesle verilen fasılalarla 2010 Şubat'ına kadar devam etti.⁵³ Bu tarihte başlayan altıncı ve son ateşkes süreci, bu çalışmanın kaleme alındığı sırada halen devam etmektedir.

Çatışmaların ilk safhası çok kanlı geçmişti. Hüseyin Hûsî ve arkadaşları 2004 yılı Eylül ayında Marrân dağlarında bir mağarada sıkıştırıldı ve teslim olması istendi. Bu talebe cevap vermediği için başlatılan ağır ateş sonucu beraberindekilerle beraber hayatını kaybetti (30 Eylül 2004). Savaşın sözkonusu ilk safhasıyla beraber çatışmalar Hûsî taraftarlarını aşacak bir seviyede genişledi ve 1.3. bölümde belirttiğimiz gibi, kabilelerin de dâhil olduğu karmaşık bir boyuta geldi. Birçok *hicrenin* muhafazasını üstlenmiş olan Bekîl ile Havlân b. Amr kabileleri mensuplarının, hükümet güçlerinin bölgenin gelenek ve örflerini hiçe sayan karadan ve havadan çok saldırgan ve kanlı müdahaleleri karşısında daha fazla tarafsız kalamaması neticesinde savaş kendiliğinden büyüdü. Bu kabilevî unsurlar da yer yer kendilerini Hûsîler olarak tanıtmaya başladılar.⁵⁴ Hûsî

53 Ateşkeslerle bölünen altı ayrı savaş dönemi şu şekildedir: Ocak 2004-Eylül 2004 (1. Safha); Mart 2005-Nisan 2005 (2. Safha); Aralık 2005-Şubat 2006 (3. Safha); Şubat 2007-Ocak 2008 (4. Safha); Mayıs 2008-Temmuz 2008 (5. Safha); Ağustos 2009-Şubat 2010 (6. Safha). Savaşın seyri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Salmoni, vd., *Regime and Periphery*, s. 131-157; Veysel Ayyhan, "Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkiler ve Türkiye ile İlişkiler", ORSAM, Rapor No: 10 (Ocak, 2010), s. 15-8.

54 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 8.

tarafını ya da sempatzanı olan kişilerin sayısının 2004 yılı başında 3 veya 4 bin kişi olduğu tahmin edilirken, 2010 yılına gelindiğinde aynı grup için 100-120 bin rakamlarının telaffuz edilmesi,⁵⁵ zikrettiğimiz husus ile alakalı olmalıdır. Bu durum, aynı zamanda Yemen devletinin bu isyanı bastırmada başarı gösteremediğinin de bir işaretidir. Gelinek nokta, sorunun büyüme potansiyelini ayrıca ortaya sermektedir.

Savaşın son safhasında Suudi Arabistan'ın fiilen çatışmalara girmesi, Hûsî isyanını uluslararası bir sorun haline getirmiştir. Suudî yönetimi, aslında sorunun başlamasından itibaren Yemen hükümetinin yanında olduğunu belirtmekteydi. Hûsîlerin İslamcı çizgisi ve yöntemlerinde İran devrimcilerini ve Hizbullah'ı model almaları Suudîleri tabii olarak tedirgin etmişti. İsyanın arkasında İran'ın bulunduğu yönündeki kuşkularının yanı sıra, ciddi sorunlar yaşadığı İsmailî-Şîî bir azınlığın da sakin olduğu eski Yemen'in doğal parçası olan Necrân eyaletinin istikrarsızlaşması⁵⁶ ve yine ülke nüfusunun yüzde 6-10'luk bölümünü teşkil eden İmâmî-Şîî azınlık ile 1 milyona yakın göçmen Yemenli arasında Hûsîleri destekleyen bir Şîî dayanişmanın teşekkülü ihtimali,⁵⁷ Suudi Arabistan'ı savaşın içine çekti.

Resmî kaynaklar, Hûsî güçlerinin 3 Kasım 2009 günü Suudî topraklarına girdiklerini, 5 Kasım günü ise bazı mevzileri ellerine geçirdiklerini bildirdiler. 13 Kasım gününe gelindiğinde, UNICEF tarafından yapılan bir açıklamaya göre, Riyad rejimi, Yemen sınırına yakın bölgelerde bulunan 240 yerleşim birimini tahliye etti, 50'den fazla okulu da kapattı. Ayrıca sınırın Yemen tarafında 10 kilomet-

55 Veysel Ayhan, "Yemen Sorunu: Bölgesel Savaşa Doğru mu?", ORSAM, Rapor No: 9 (Ocak, 2010), s. 22.

56 Oldukça "zâhiri" bir mezhep olan Zeydîlik ile, "bâtınîlik"lerinden ötürü dinî zeminde kolay kolay biraraya gelemeyecek olan İsmailiyye'nin konumuz olan meselede bir arada anılmasının sebebi, Necranlı İsmailiyye'nin Sa'de vilayeti ile olan etnik alakasıdır. İsmailîlerin mensubu olduğu Yâm kabilesi, Sa'de'nin Bekil kabilesiyle akraba bir kabiledir; bkz. Dyer, "Hashid wa Bakil", s. 269. Necran İsmâîlîleri'nin devletle yaşadığı sorunlar hakkında ise Human Rights Watch'ın 22 Eylül 2008 tarihli "The Ismailis of Najran: Second-class Saudi Citizens" başlıklı raporuna müracaat edilebilir; bkz. <<http://www.hrw.org/en/node/75197/section/1>> (15.02.2010).

57 *El-Quds el-Arabî* yazarı Abdel Bari Atwan'ın, Suudi Arabistan'ın Hûsî savaşına müdahil olması hakkındaki önemli analizlerini içeren 11 Kasım 2009 tarihli makalesi için bkz. "Saudi Arabia and the War in Sa'ada", <<http://www.bariatwan.com/index.asp?fname=2009%5C11%5C11-13%5C11%20november%202009-13-15-48.htm&storytitle=%20Saudi%20Arabia%20and%20the%20war%20in%20Sa'ada>> (15.02.2011).

relik tampon bölge oluşturacağını duyurdu. Yabancı istihbarat örgütlerine göre Suudi Arabistan, ne askeri yapı ne de kapasite olarak gayri nizamî savaş veren Hûsîleri durduracak güce sahip değildi. Nitekim Suudi Arabistan'ın 20 Aralık'tan sonra Ürdün ve Fas'tan gelen özel kuvvetleri savaşa sürmesi bu tespiti doğrular nitelikteydi. 22 Aralık'ta Suudî yetkililerinden yapılan resmî açıklamaya göre, Hûsîlerle olan çatışmalarda 73 Suudî askeri öldürülmüş, 26 asker kaybolmuş, 470 tanesi de yaralanmıştı. Hûsîlere göre, ABD de bu savaşa müdahil olmuştu. Hûsî mevzileri Amerikan uçakları tarafından defalarca bombalanmıştı.⁵⁸ Hûsî sözcüleri saldırgan tarafın kendileri olmadığını defaatle bildirdiler. Suudi Arabistan, Hûsîleri arkadan kuşatması için bazı stratejik mevkiileri Yemen ordusuna açınca, Hûsîler de savunma amaçlı olarak Suudî topraklarına girmişlerdi.⁵⁹ 2010 Şubat ayına gelindiğinde Hûsî güçleri geri çekildiler. Yemen ve Suudi kuvvetleri de Sa'de'deki operasyonlarını durdurunca yeni bir ateşkes dönemine girilmiş oldu.

4.2. Hûsî İsyanı ve el-Kâide

Suudi Arabistan'ın müdahalesiyle birlikte Hûsî savaşında el-Kâide'nin sesinin daha gür duyulmaya başladığını söyleyebiliriz. Savaşın başından itibaren San'a rejiminin, el-Kâide bağlantılılar da dâhil legal ve illegal Selefi yapılanmaları Hûsîlere karşı seferber etmeye çalıştığı hakkındaki iddialar⁶⁰ tam olarak doğrulanmış olmasa da devletin mutlaka böyle bir operasyonu en azından denemiş olduğunu ileri sürebiliriz. 2007 yılı Mart ayında Demmâc Dârül-Hadîs'indeki bazı yabancı öğrencilerin öldürülmesi olayını bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Olayın sorumluları hakkındaki çelişkili haberler ciddi şüpheler uyandırmaktadır.⁶¹ Eğer hükümet yanlısı kaynakların bildirdiği gibi cinayeti işleyenler gerçekten Hûsîler ise bu durum, savaşın Hûsîlerce bilerek bir mezhep çatışmasına dönüştürüldüğüne işaret etmektedir. Ancak hadisenin iyi

58 Ayhan, "Yemen Sorunu", s.16-20.

59 Hûsî hareketinin sözcülerinden Muhammed Abdüsselâm'ın bu konuda el-Cezire televizyonuna verdiği beyanat için bkz. "Husiler Suud Topraklarında Kimle ve Neden Çatıştı?", <<http://www.israhaber.com/husiler-suud-topraklarında-kimle-ve-neden-catisti-7273-haberi.html>> (17.02.2010). Ayrıca bkz. Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s.155-6.

60 Bkz. Crisis Group, "Yemen", s.16.

61 Bkz. "Foreign Students from the Dammaj Institute Killed Battling Shiite Rebels in Yemen", <<http://mypetjawa.mu.nu/archives/187120.php>> (16.02.2011).

planlanmış bir provokasyon olması ihtimali sanki daha güçlüdür. Dünyadaki ilgili çevrelerin gözünde el-Kâide'nin eğitim yatağı olarak bilinen ve bu nedenle Yemen emniyeti ve Batılı istihbaratlar tarafından sıkı gözetim altında tutulan bu kurum eğer bir provokasyonun mekanı olmuşsa, bundan Yemen hükümetinin ve tabii ki ABD'nin kazançlı çıkacağı kesindir. Devletle savaş halindeki iki güç böylece birbirlerine düşürülmüş olacaktır. Ayrıca bu tür olaylar Sünnî kesimleri kolaylıkla hükümetin yanına itecek bir karakter taşımaktaydı. Zaten bu kesimlerin sözcüsü durumundaki İslah Partisi, Hûsilerle olan savaşında ta başından beri Salih hükümetinin yanında olduğunu ilan etmiştir.

Sözkonusu gelişmeler, en sonunda el-Kâide'yi de savaşın bir parçası yapmıştır. Yemen merkezli Arap Yarımadası Kâidesi (el-Kâide fi Cezîreti'l-'Arab), biri Ğadîr bayramında 24 Zeydînin ölümüne yol açan eylem olmak üzere, düzenlemiş olduğu iki intihar saldırısının akabinde, 2011 Ocak ayında Hûsilerle karşı cihad ilan ettiğini açıklamıştır. Bu açıklamasında el-Kâide, Hûsileri Sünnî halka savaş açmakla ve onları yurtlarından çıkartmakla itham etmektedir.⁶² Hûsilerin el-Cevf'de ele geçirdikleri iki el-Kâide militanını devlete teslim etmeleri de⁶³ bu düşmanlığın tek taraflı olmadığını ve savaşın ne kadar karmaşık bir hale dönüştüğünü gözler önüne sermektedir.

Anlaşıyor ki el-Kâide, ortak düşmanları olan Yemen ve Suud rejimleri karşısında Hûsilerle beraber addedilmekten rahatsızlık duymaktadır. el-Kâide'nin önde gelen isimlerinden Ebû Yahya el-Lîbî'nin Sa'de savaşıyla ilgili örgütünün görüşlerini aktardığı "Bizler Hûsiler Değiliz" başlıklı açıklamasında, bu husus sarahaten beyan edilmektedir. Lîbî'nin kendi ifadesiyle "el-Kâide savaşçıları ne onlardandır ne de onlarla beraberdir. Kendileriyle Hûsiler arasında din, inanç, yöntem, fikir ve hedef bakımından meşrik ile mağrib kadar farklılık bulunmaktadır".⁶⁴ Arap Yarımadası Kâidesi'nin lide-

62 Arap Yarımadası Kâidesi başkan vekili Ebû Süfyân Said eş-Şihri tarafından yapılan bu açıklamayla ilgili bkz. <<http://armiesofliberation.com/archives/2011/01/29/aqap-declares-war-on-yemens-houthi-movement-over-sunni-displacement-when-300000-zaidis-fled-state-bombing/>> (16.02.2011).

63 02 Şubat 2011 tarihli bu haber için bkz. "Al-Qaeda Announces the Execution of High Ranking Security Official in Sa'ada", <www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=3092&MainCat=3>, (16.02.2011).

64 "Beyân li Kıyâdi fi'l-Kâide: Lesnâ Hûsiyyîn, el-Me'arik bi Sa'de Vada'at el-'Ulemâ' bi Mihakk", <www.nashwannews.com/news.php?action=view&id=3924> (16.02.2011).

ri Ebû Basîr Nâsır el-Vuhayşî'nin söylediklerine bakılırsa, el-Kâide açısından ortada çok ciddi bir mesele durmaktadır. Vuhayşî, Hz. Aişe hakkında Şîa'nın bilinen iddialarını da gündeme taşımak suretiyle "râfıza" olarak nitelediği Hûsîleri sert bir dille mahkum etmektedir. Ona göre Şîa, Hûsîleri de kullanarak İran'dan Yemen'e kadar genişlemek, Hz. Ömer tarafından yıkılmış olan İran Sâsânî İmparatorluğu'nu yeniden tesis etmek peşindedir.⁶⁵ Tüm bu açıklamalar, ABD'yi de içine alan ortak düşmanlar karşısında bir Kâide-Hûsî ittifakını ihtimal dâhilinde gören bazı stratejik analizlerin yanlışlığını ortaya koymaktadır. el-Kâide zihniyetinin Vehhâbî altyapısı, sözkonusu ihtimali gerçekleştirecek bir esnekliğe sahip değildir. Zeydiyye'nin bile "Şîa aşırılığı" nı çağrıştıran râfizilik çatısı altında değerlendirilmesi bu inanç ve bakış açısının ürünüdür. Öte yandan Yemen ve Suud devletlerinin Hûsîlerle olan mücadelesinin, el-Kaide'ye bölgede daha rahat hareket imkânı sağladığı muhakkaktır.

4.3. Hûsî İsyanı ve İran

el-Kâide'nin Hûsî isyanına sözkonusu yaklaşımı, Yemen hükümetinin kamuoyuna ve Arap dünyasına Hûsîleri İran destekli bir hareket olarak lanse etmesinin olumlu sonuçlarını aldığı anlamına gelmektedir. Bu iddialar Suudi Arabistan tarafından da sürekli tekrar edilmekte, İran'ın Hizbullah ve Hamas üzerinden Hûsî harekete yardımda bulunduğu, Hûsî militanlarının İran ve Lübnan'da eğitildikleri dile getirilmektedir. Ancak bu iddialar şimdiye kadar güçlü ve somut delillerle kanıtlanabilmiş değildir. İran ise, Hûsîlerle hiçbir ilişkisi olmadığını resmî düzeyde kesin bir dille birçok kez ifade etmiştir. Buna ilaveten İran, Suudî müdahalesinin akabinde, Yemen'in toprak bütünlüğü ve egemenlik haklarına saygısını bildirmek suretiyle Suudî müdahalesini kınamış, sorunun askerî yöntemlerle çözülemeyeceğini bildirerek çözüm sürecine katkıda bulunmaya istekli olduğunu belirtmiştir. İran genelkurmayının Suudî müdahalesini "Vehhâbî devlet terörü" olarak tanımlaması ise ilginçtir.⁶⁶ İran'ın tepkilerinin, olaya doğrudan taraf olma şek-

65 Abdülelah Hider Shayea (Abdülilâh Haydar Şâyi'), "Ahberanî Ebû Basîr Ennehu Karaa Makâlâtî Evel Mâ Harace mine's-Sicn". Bu röportaja şu siteden geçiş yapılabilmektedir: <<http://abdulela.maktoobblog.com/>> (16.02.2011).

66 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 267; Crisis Group, "Yemen", s. 11-2; Atwan, "Saudi Arabia and the War in Sa'ada"; Ayhan, "Yemen iç Savaşı", s. 18-20.

linde anlaşılması gerekir; zira Suudi Arabistan'ın bölgedeki askeri etkinliği doğal olarak İran'ı rahatsız etmektedir.

Öteden beri İran'ın Körfez ülkeleri ve Suudi Arabistan'daki Şîi azınlıklara dönük kışkırtıcı faaliyetler içerisinde olduğu yönündeki güçlü algı, Hûsî meselesinde de pek tabii ki İran parmağını akıllara getirmektedir. İran'ın yarımada etkinlik kurmak istediği, Sünnî Arap rejimlerinin ise bunun önüne geçmek için her yolu denedikleri çok iyi bilinen bir gerçektir. Yemen ve Körfez ülkeleri medyasının Hûsîlerden “Şîi isyancılar” olarak söz etmesi, İran'da da git-tikçe artan bir sıklıkla Zeydîleri “Hûsî Şîileri” olarak görme eğilimi, sorunun bilerek mezhepsel bir boyuta taşınmak istendiğinin bir göstergesidir.⁶⁷

Bu gidişat aslında Hûsî hareketini bölgesel güç mücadelesinin bir nesnesi haline getirmektedir ve onlar açısından sanırız arzu edilen bir durum değildir. İran, Irak gibi devletlerin ve Şîi Müslümanların manevî desteklerini arkalarında hissetmelerinin Hûsî hareketi için çok anlamlı ve gerekli olduğu şüphe götürmez. Ancak bu destek diğer taraftan onları hem Zeydîlerden, hem de ortak bir tarihî geçmişe sahip oldukları Yemen Sünnîlerinden soyutlayıp yalnızlaştıracak bir riski de beraberinde taşımaktadır. Hûsîler için asıl önemli olan Yemen gerçekliğidir. Hareket sözcülerinin sıklıkla kendilerinin Şîa zümresinden değil Zeydiyye'den olduklarını vurgulamalarını bu bağlamda bir savunma şekli olarak anlamak gerekir. Hareketin sözcüsü Yahya Hûsî, Zeydî olmaktan gurur duyduklarını belirterek, verdikleri mücadelenin gerçek cumhuriyet, özgür siyaset ve yasaksız basın için olduğunu, silaha başvurmalarının ise tamamen nefsi müdafaayı amaçladığını bildirmiştir.⁶⁸ Zeydî kimlikleri Hûsîleri Yemenli yapmakta ve siyasal, sosyal ve insan hakları taleplerinde onlara meşruiyet sağlamaktadır. Hûsîler bu meşruiyet zeminini anlaşıyor ki, özenle korumaya çalışmaktadırlar.

4.4. Hûsî İsyanı ve Zeydiyye

Yemen devletinin Hûsîleri yalnızlaştırma stratejilerinden diğer birisi, bu hareketin Zeydîliği tahrif ettiği yönündeki iddiadır. İkti-

67 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 269. Hûsî hareketini, Sünnî İslam alemi üzerindeki İran kaynaklı Şîi taarruzun bir aleti olarak gösteren yayınların en kapsamlısı Âdil Ali el-Ahmedî'nin şu eseridir: *Kitâbü'z-zeher ve'l-hacer: et-Temerrüdü's-şî'i fi'l-Yemen ve'l-mevki' el-ekalliyât eş-şî'iyye fi's-sînâryû el-eedid*, San'a 2007.

68 *el-Vatan el-'Arabî*'deki 28 Mart 2007 tarihli bu röportaj için bkz. Lux, “Yemen's Last Zaydi Imam”, s. 398-9.

dar partisinin bir yetkilisinin ifadesiyle, “Usâme b. Lâdin İslam’ı nasıl gasp edip kaçırdıysa, Hüseyin Hûsî de aynısını Zeydîlik’de yapmıştır”.⁶⁹ Hüseyin Hûsî’nin mezhebinin, Yemen Zeydîliğinin tarihî mezhebi olan Hâdeviyye değil de, bazı konularda İmâmiyye Şîliğine yakınlığıyla bilinen ve zaman içinde yok olup giden Cârûdiyye Zeydîliği olduğu iddiasının bazı Arap yazarlarca seslendirilmesi de konumuzla alakalıdır.⁷⁰ Hz. Ali’ye biat etmeyerek Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer’i halife tanıyan sahâbeyi tekfir etmeleriyle ünlenen, bazı alt gruplarında mehdi bekleme, imamların bilgisinin vehbîliği ve zaruriliğine inanma gibi İmâmiyye itikadını andıran fikirlerin görüldüğü Cârûdîlik,⁷¹ Hûsîleri marjinalleştirme veyahut onları Zeydî ana bünyeden koparıp İmâmî-Şîliğe yakınlaştırarak ötekileştirme amaçlı olarak kullanıldığı anlaşılan bir nitelemedir.

Bu türden manipülasyonların etkili olup olmadığını tam olarak bilmemekle beraber, Hûsîlerin tüm Zeydîleri kapsayıcı bir siyasî-dinî söylem geliştiremedikleri açıktır. Hatta onlar, kendi sülaleleri içerisindeki ciddi bir bölünmenin önüne geçmekte bile başarısız kalmışlardır. Aile büyüklerinden ve baba Bedreddîn Hûsî’nin kuzeni Abdülazîm Hûsî’nin, Hûsî hareketine “cihad ilanı” hayli ilginçtir. Abdülazîm Hûsî, kendi akrabalarının liderlik ettiği isyancılara karşı savaşmanın, namaz kılmaktan ve Yahudilerle savaşmaktan daha faziletli bir iş olduğunu belirtmekte, Hûsîleri büyük bir sapkınlığın peşinde olmakla itham etmektedir.⁷² Öyle ki, aile üyeleri arasın-

69 Crisis Group, “Yemen”, s. 11.

70 Mesela Yemenli akademisyen ve yazar Ahmed Muhammed ed-Değâşi’nin tahlillerinde bu itham belirgindir. Yazarın Hûsîlerle ilgili makaleleri için bkz. <<http://marebpress.net/writers.php?id=78>> (17.02.2010). Abdullah Lux da bu hipotezi kabul etmiş görünmektedir, bkz. Lux, “Yemen’s Last Zaydi Imam”, s. 369, 397, 399.

71 Ebû’l-Cârûd Ziyâd b. Münzir el-Hemedânî’ye (ö. 150/767’den sonra) nispet edilen bu Şîî grup hakkında bkz. Abdülkâhîr Bağdâdî, *el-Fark beyne’l-fırak*, nşr. İ. Ramazan, Beyrut 1994, s. 39-41; Muhammed b. Abdülkerim Ebû’l-Feth Muhammed eş-Şehristânî, *el-Milel ve’n-nihal*, nşr. Emir A. Mehnâ, Ali H. Fâ’ûr, s. 183-5. Buraya bir not düşmek gerekir ki, Hâdevî Zeydîliğin kurucusu sayılan Yahya b. Hüseyin’in, ilk iki halifenin meşruiyeti ve onlara tabi olanların durumu hakkında Cârûdiyye gibi düşündüğünü gösteren bazı rivayetler mevcuttur. Bunun aksini bildiren rivayetler de bulunmaktadır. Mesela onun, Ebûbekir ve Ömer hakkında kötü konuşan insanları San’a’da kırbaçlattığı bildirilmektedir. Bu konuda bkz. Etan Kohberg, “Some Zaydi Views on the Companions of the Prophet”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, sy. 39/1 (1976), s. 94, 97.

72 Abdülazîm Hûsî’ye göre kuzeni Bedreddîn Hûsî, hakkı olmayan bir işe kalkışmış, Zeydîlerin büyük âlimi Mecdüddîn Müeyyidî’nin ilmî otoritesine ➔

daki silahlı çatışmalarda can kayıplarının yaşandığı haber verilmektedir.⁷³ Diğer taraftan bir kısım Zeydî âlimin Hûsiler aleyhine verdikleri fetvalar değişik vesilelerle yayımlanmıştır.⁷⁴ Bu çeşit dinî çıkışların, samimi bir dinî gayretin ürünü olmaları dışında, Salih rejiminin teşvik ve takdirini de arkasına aldığı söyleyebiliriz.

Hûsilerin Batılı hedeflere saldırmayı, yabancı diplomatları kaçırmayı planladıkları, su kaynaklarını zehirlemeye kalkıştıkları, örtüsüz kadınlara asit attıkları şeklindeki haberler,⁷⁵ hükümet yanlısı Arap medyasının İslamî hareketleri karalamak için kullandığı klişe ithamların bir tekrarıdır. Bununla Hûsileri Birleşmiş Milletler'in terör örgütleri listesine dâhil etmek amaçlanmaktadır. Hûsilerin ayrılıkçı oldukları yahut cumhuriyeti yıkarak bir Hâşimî monarşisi kurmak istedikleri şeklindeki ithamlar,⁷⁶ tabii ki kamuoyunca daha inandırıcı bulunmaktadır. Bu suçlamalar aynı zamanda seküler, liberal ve demokrat Zeydî kesimleri Hûsilerden ayırıştırmayı da hedefleyen bir amaca hizmet etmektedir.

Hûsî cephesi de bu yıpratıcı propaganda savaşında geri kalmakta, Salih rejimini geriletmek için benzer söylemleri gündeme

---

başkaldırıştır. "Cahil çocuklar" olarak nitelediği Hüseyin Hûsî ile şimdiki lider Abdülmelik Hûsî de bu büyük yanlış sürdürmektedirler. Yemen *el-Ahâlî* gazetesinde 2010 Aralık ayında çıkan bu haber için bkz. "Two Houthi Groups Fight Over Zaidi Leadership", <www.yobserver.com/front-page/10020338.html> (17.02.2010).

73 "At Least 4 Killed as Houthi Groups Fight with Each Other", <www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=2256> (17.02.2010).

74 Bu fetvaların içinde en dikkat çeken, "Zeydî Âlimlerden Bir Beyandır" şeklinde başlayan ve Hûsî büyüklerinin 1990'larda Hizbü'l-Hak ve Şebâb saflarında kader birliği yaptıkları Salâh Fuleyte, Ahmed eş-Şâmî, Muhammed el-Mansûr, Hasan Muhammed Zeyd gibi şahsiyetlerce imzalanan fetvadır. Fetva şu paragrafla sona ermektedir: "Yukarıda zikrettiğimiz hususlar muvacehesinde, aşağıda isimleri olan biz Zeydî âlimlerin görüşü, belirtilen sapık fikirler ve bunların peşinden gidenler konusunda uyarıda bulunmak, bu kişilerin Ehl-i Beyt ve Zeydiyye mezhebiyle hiçbir şekilde bağdaşmayan söz ve fiillerine aldanmamak yönündedir. Bu bidat ve sapıklıklara meyletmek, bunları onaylayıp rıza göstermek caiz değildir. "Kim onları dost edinirse, o kişi de onlardan olur" (el-Mâide: 51). Bu beyan, sorumluluğumuzun gereğini ve Allah huzurunda tebliğ görevimizi yerine getirdiğimizin bir delilidir"; bkz. <www.ye1.org/vb/showthread.php?t=454334> (18.02.2011). Aynı web adresindeki video görüntülerinde, bazı Zeydî âlimlerin devlet başkanı Ali Abdullah Salih'in huzurunda yaptıkları Hûsileri kınayıcı konuşmalar yer almaktadır.

75Crisis Group, "Yemen", s. 11.

76Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 9-10.

taşımaktadır. Mesela bir Zeydî âlimin yaptığı gibi, sorunun Hâşimî-Suudi mücadelesi olarak lanse edilmesi bu nevidendir. Suudi kraliyeti, ona göre, en büyük rakibi olarak gördüğü Hâşimîleri Hûsîler üzerinden yok etmek istemektedir. Devletin bu savaşı sırf Suudi Arabistan'dan finansal ve askeri yardım almak için sürdürdüğünü yahut bu konuda tamamen ABD'nin emriyle hareket ettiğini söyleyenler de bulunmaktadır. Bir Hizbü'l-Hak yetkilisi ise, Hûsî isyanını bahane ederek aslında devletin tüm Zeydî toplumunu ezmek istediğini belirtmektedir.⁷⁷ Sözcülerin ve liderliğin resmî beyanlarına bakacak olursak, Hûsî hareketinin insan hakları ve özgürlük mücadelesi verdiği ifade edilmekte, bir Hûsistan ya da Zeydî imamet hülyalarının olmadığı, mezhep gayreti güdümediğinin özellikle altı çizilmekte, savaşlarının da bütünüyle savunma amaçlı olduğu belirtilmektedir.⁷⁸

4.5. Hûsî İsyanının Kısa Bilançosu

Yemen hükümeti başta Şebâb olmak üzere Hûsîlerle doğrudan ya da dolaylı ilişki içinde olan kurum, kuruluş, okul ve kursları kapatmış, Sa'de'de birçok Zeydî camiinin kapısına kilit vurmuş, açık camilere de sıkı denetim getirmiştir. Cuma ve bayram namazlarında önlemler olağanüstü artırılmakta, hutbeler kontrol edilerek hükümet icraatlarını haklı çıkartan, Hûsî faaliyetlerini de kınayan bir muhtevaya kavuşturulmaktadır. Hûsîlerin elindeki basılı ve elektronik medya araçlarına yasak getirilerek hareketin kamuoyuyla olan irtibatları zayıflatılmaktadır. Karayollarındaki sıkı kontrol ve kısıtlamalarla Hûsîlere olan sevkîyatın önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Fakat bu durum, Sa'de ve çevre vilayetlerde halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması önünde ciddi sorunlar oluşturmaktadır.⁷⁹

77 Crisis Group, "Yemen", s. 12-3.

78 Hüseyin Hûsînin ölümünden sonra hareketin liderliğine geçen Abdülmelik Hûsî'yle Lübnan *en-Nehâr* gazetesinin 11.11.2009 tarihli kapsamlı röportajı için bkz. "Husilerin Lideri Abdülmelik El Husi İle", çev. Gülşen Topçu, <www.velfecr.com/husilerin-lideri-abdulgmelik-el-husi-ile-1000-haberi.html> (22.02.2009). Bu röportajda Abdülmelik Hûsî temel taleplerini şu cümlelerle dile getirmektedir: "İstedığımız şey; düşünce ve fikir hürriyeti, onur, insanlık, savaş yaralarının sarılması, kayıp ve tutukluların dosyaları, imar, hükümetin bizi hedef almayı durdurması, adalet, vatandaşlık ve eşitliğin toplumsal, ideolojik ve ırkçı ayrımcılıktan uzak bir şekilde gerçekleşmesidir".

79 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 9-10.

Savaşın tahminî bilançosu ise ağır görünmektedir. Yardım kuruluşlarından sağlanan bilgilere göre insan kayıpları birkaç binli rakamlarla ifade edilmektedir. Bu sayı Hûsî kaynaklarına göre 25 bin civarındadır. Yaklaşık üç bin kadar kişi Hûsîleri destekledikleri gerekçesiyle tutuklanmıştır. Can güvenliği, sağlık imkânlarından yoksunluk, yiyecek ve içecek kıtlığı gibi sebeplerle ülke çapında 150 bin insanın evlerini terk etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir.⁸⁰

Hüseyn Hûsî'nin 2004'de öldürülmesinden sonra Hûsî hareketine kardeşi Abdülmelik Hûsî liderlik etmektedir. Diğer kardeşleri Yahya Hûsî ise yurtdışında olup hareketin uluslararası sözcülüğünü yürütmektedir.

Sonuç

Yemen Hûsî hareketini, 1990'ların başında Sa'de merkezli olarak ortaya çıkan Zeydî uyanışın bir sonucu olarak değerlendirebiliriz. Bu uyanış, siyasî sahada Hizbü'l-Hakk'ı, sivil İslamcı çalışmalarda da Şebâb'ı doğurmuştu. Hûsî hareketi bir dizi düşünce ve yöntem ihtilafları eşliğinde 2000'li yılların başında sözkonusu çalışmaların içerisinden süzülüp çıktı. Bu çıkışta başrolü, itibarlı bir seyyid ailesine mensup olan Hüseyin Hûsî üstlendi.

Sözkonusu rol, 1962 öncesi imamet döneminin klasik Zeydiyye çerçevesinden de, Hizbü'l-Hak ve Şebâb'ın temsil ettiği modern mezhebî duruştan da bir hayli farklıdır. Zeydiyye militarizminin malum yüzünü yansıtmakla beraber, Kur'an merkezli ve dolayısıyla yer yer mezhepler-üstü bir karakter arz etmektedir. Hareketin söyleminde, mezhepler-üstülük üzerinden ümmetçi bir derinlikte İslam birliği idealine vurgu yapılmakta, ABD ve İsrail karşıtlığında anti-emperyalist bir dil kullanılmaktadır. Fakat Zeydiyye kimliğinin fazileti ve üstünlüğü her fırsatta vurgulanmaktadır. Monarşinin ilgasından itibaren Yemen'in Zeydî halkının karşı karşıya kaldığı sosyal ve ekonomik sıkıntılar ile mezhepsel ayrımcılığın hesabı bu arada sorulmakta, tüm bu olumsuzluklardan Ali Abdullah Salih rejimi sorumlu tutulmaktadır. Salih, doğrudan veya Suudiler aracılığıyla ABD menfaatlerine hizmet etmekle suçlanmaktadır. Vehhabiliğin Yemen'deki yükselişi ciddi bir tehdit olarak algılanmakta,

80 Salmoni vd., *Regime and Periphery*, s. 2.

bunun Yemen'deki sosyal barışı bozduğu haklı olarak seslendirilmekte, bu gelişmenin de Batı ve Suudi çıkarlarına yaradığı iddia edilmektedir. Siyonizme ve emperyalist güçlere karşı mücadelede Hûsî, İran İslam Devrimi'ni ve Lübnan Hizbullahı'nı model almaktadır. Buradan yola çıkarak Hûsî hareketinin mezhebî değişim geçirdiği ileri sürülse de bu iddia hakikati yansıtmamaktadır.

Yemen hükümeti Hüseyin Hûsî'nin Sa'de'deki faaliyetlerine tahammül edememiş, başlattığı güvenlik operasyonlarıyla 2004 yılında silahlı çatışmaları tetiklemiştir. Silahlı mücadele, Hûsîlere başlangıçta verilen kısıtlı desteği zaman içerisinde artırmıştır. Devletin bölgede kullanmış olduğu orantısız gücün halk üzerindeki olumsuz sonuçları ve savaşa Suudi Arabistan'ın doğrudan müdahalesi kuşkusuz bu destek artışında etkilidir. Bunun yanı sıra Sa'de ve çevre vilayetlerdeki kabile dengeleri olayı çok boyutlu hale getirmiştir. Devlet yapısı içerisinde kuvvetli bir zemine sahip Hâşid kabileleri karşısında, Hûsîlerin daha yakın olduğu başta Bekîl olmak üzere diğer kabilelerin mağduriyeti, bu savaşta Hûsîlere belli avantajlar sağlamış, en azından düşman safındaki muhtemel ittifaklara mani olmak isteyen devletin bölgeye yönelik tecavüzlerini belli ölçüde kısıtlamıştır.

Suudi Arabistan'ın savaşa müdahalesiyle birlikte Hûsî sorunu, uluslararası arenada, Şîi ve Sünnîliğin de konu edildiği İslam âlemi üzerindeki güç mücadelesinin bir nesnesi haline gelmiştir. Hûsîlere İran tarafından para ve silah sağlandığı yönündeki Yemen ve Suud rejimleri kaynaklı iddialar objektif kanıtlara sahip değildir. Fakat İran'ın bölgede nüfuzunu artırmak, en azından Suudî nüfuzunu geriletmek için Hûsî sorunuyla çok yakından ilgilendiği de bellidir. Bu mücadelenin pek tabii ki Müslüman dünyanın bazı kısımlarında Sünnî-Şîi ihtilafını daha da gergin hale getirmesi beklenebilir.

Yemen'de önemli bir alt yapısı olan el-Kâide örgütünün Selefilik saikiyle Hûsîlerin karşısında saf tutması, sorunu daha girift bir hale getirmektedir. Hûsîler ve el-Kâideci birimler hem devletle savaşmakta, hem de kendi aralarında çatışmaktadırlar. Bu durum, bölgedeki istikrarsızlığın bir başka boyutudur. Yemen ülkesinin, devlet otoritesinin bulunmadığı Somali'nin bir nevi giriş-çıkış kapısı olduğu dikkate alındığında söz konusu ortamın içerdiği güvenlik riskleri ortadadır.

Hûsî hareketinin Şîi olmaktan ziyade Zeydî bir kimliğe sahip olduğu unutulmamalıdır. Arap ve Batılı medyanın Hûsîleri bir Şîa

hareketi olarak göstermesi, eğer bilgisizlikten kaynaklanmıyorsa, tamamen politiktir. Hûsî liderliğinin bu açmaza düşmemek için dikkatli davrandığı anlaşılmaktadır. Zira Hûsîlerin “Şiîleşmesi” onları Yemen gerçekliğinden koparacak ve yabancılaştıracaktır. Oysa Hûsî hareketi neredeyse tamamen yerel dinamiklere yaslanmaktadır. Tarihinin hiçbir döneminde Yemen Zeydiyyesi’nin Şiî bir karaktere büründüğü görülmemiştir. Bilakis, nazarı manada sağlam Şiî bağlara sahip olmasına rağmen, birlikte yaşadıkları Sünnîlerle uyumlu halde bulunma yönünde bir irade sergilemiştir.

Tunus’la başlayan ve Mısır’la devam eden Arap dünyasındaki diktatöryal rejimlerin çöküşü sürecinin domino etkisiyle Yemen’i de içine alması durumunda, Hûsî hareketinin kendisine nasıl bir yön belirleyeceği tabii ki merak konusudur. Otorite boşluğundan ve siyasî belirsizlikten yararlanarak, Güney Lübnan’da Hizbullah’ın, Gazze’de de Hamas’ın yaptığı gibi Hûsîlerin Sa’de’de her yönüyle otonom bir güç olarak ortaya çıkmaları ihtimali, Suudi Arabistan’ı, Batılı devletleri ve İsrail’i endişelendirmektedir. Hûsî hareketinin böyle bir düzeye erişmeye niyetli olmadığını söylemek doğru bir değerlendirme olmaz. Onlar açısından bu hedef, en azından bugünün dünyasında Hâşimî imamet-Zeydî devlet ütopyasından daha gerçekçidir.

Ancak kanaatimizce bunun gerçekleşme ihtimali bir hayli düşüktür. Her şeyden önce, Hûsî hareketinin, doğum yeri olan Sa’de’yi bile bütünüyle arkasına alamadığı görülmektedir. Söylem ve eylemleri, bölgenin ve Yemen’in din, kanaat ve siyaset önderleri tarafından şaibeli bulunmaktadır. Hûsî hareketi, inanç, amaç ve bağlantıları üzerindeki kuşkuları gidermede ve halka güven vermede yeterli başarıyı gösterememiştir. Öte yandan yıllar önce Güney-Kuzey birleşmesini sağlamış olan güçlü “Yemen’in bölünmezliği” ideali, sözkonusu otonomi girişiminin önündeki en önemli engeldir.

Hûsî hareketi, silah bırakarak ve marjinal söylem ve tavırlarını törpüleyerek kendisini doğru bir şekilde ifade etmenin yollarını arar, Hizbü’l-Hak ve benzeri bölgesel politik aktörlerle olan ittifaklarını çözmek suretiyle ittifak imkânlarını zorlarsa, ülkenin kuzeyindeki bu yeni yapı, aynı zamanda Zeydiyye’nin de bir sözcüsü olarak Yemen siyasetinde kendisine görece geniş bir alan açabilir. Bu konum, şimdiye kadar iktidar partisi ve solcu oluşumlar etrafında toplanan seküler kesimler ile Islâh’la birlikte yürümeyi tercih etmiş olan çoğu Sünnî kökenli muhafazakâr ve İslamcı kesimler yanında üçüncü bir siyasî alanı işaretlemektedir. Hûsî hareke-

ti son altı yıldaki siyasal ve militer nitelikli mücadelesiyle Yemen Zeydîliğine ve Sa'de merkezli siyasete dikkate alınması gereken bir tecrübe kazandırmıştır. Bu tecrübeden Yemen'in geleceği için belirttiğimiz gibi yararlı bir hasilât elde edilebilir. Eğer bu gerçekleşmez ise Hûsî hareketi, benzeri silahlı örgütler gibi, uluslararası güç mücadelesinin bir nesnesi olmaktan kurtulamayacak, bölgede istikrarsızlığın sürmesini isteyen her türlü odağın üzerinde hesap yaptığı bir unsur olarak varlığını bir süre daha sürdürecektir.

Abstract

Huthi Movement in Yemen with its Social, Political and Religious Aspects

This study aims to examine Yemen Huthi movement, which has been in the state of armed insurgency against Yemeni government since 2004, with its historical, social, political and religious aspects. On this occasion, Yemen deserves to be subjected to an up-to-date analysis from socio-political and socio-religious perspectives. This analysis does not only open a door to identifying the Zaydiyya-rooted Huthi movement, but also more specifically reveals other religious trends with their social networks and political connections in Yemen which has a complex social and religious structure.

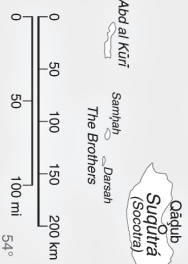
Key Words: Huthi Movement, Yemen, Zaydiyya, Islamism, Sectarian Conflict.

YEMEN

The boundaries and names shown and the designations used on this map do not imply official endorsement or acceptance by the United Nations.

- National capital
- Town, village
- Airport
- International boundary
- Main road
- Secondary road
- Track

Abd al Kuri
 Samhan
 The Brothers
 Qaḥḥib
 Suqūṭrā (Sector)

DIBOUTI
 Djibouti

SOMALIA

SAUDI ARABIA
 K H A L I
 OMAN

GULF OF ADEN

ERITREA
 Eritrea

12°

45°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

54°

12°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°

18°

45°

48°

51°

15°